

UiT Norges arktiske universitet

Institutt for arkeologi, historie, religionsvitenskap og teologi

Estetikk i Ester

Estetikkens funksjon i Ester. En narrativ tilnærming.

Benedicte Bjørkmo

Masteroppgave i teologi, REL-3901, mai 2022

Innholdsfortegnelse

1	Innledning og problemstilling.....	1
1.1	Oppgavens omfang og avgrensing.....	2
1.2	Oppgavens oppbygging	3
1.2.1	Teoretisk tilnærming.....	3
2	Om Esters bok.....	5
2.1	Bakgrunn og historisitet.....	5
2.1.1	Handlingen i Ester.....	7
2.1.2	Sjanger	8
3	Metode	9
3.1	Narrativ metode	9
3.1.1	Kritikk.....	11
3.2	Setting.....	12
3.3	Karakter.....	14
3.4	Plott.....	18
3.5	Hva er estetikk?.....	19
3.6	Metodologisk tilnærming.....	20
4	Narrativ lesing av estetikk i Esters bok.....	22
4.1	Estetisk setting	22
4.1.1	Settingens funksjon.....	23
4.1.2	Utendørs estetikk	26
5	Esters vakre kvinner.....	28
5.1	Den vakre Vasti.....	28
5.2	Kongebud med estetiske krav	30
5.3	Den vakre Ester.....	33
5.3.1	Karakterutvikling	35
5.4	Estetiske virkemidler	37

5.4.1	Skjønnhetsritual	37
5.4.2	Rekvisitter	40
6	Konklusjon.....	47
6.1	Estetikkens rolle i Esters plott.....	47
6.1.1	Avgjørende estetikk	48
6.1.2	Estetisk konflikt	52
6.2	Avsluttende betraktninger.....	53
6.3	Videre studier.....	54
7	Kildeliste:	56

Forord

Å skrive en masteroppgave om et selvvalgt tema innenfor teologien er en luksus. Å sette av tid - og få studiepoeng for å kunne ta et dypdykk i noe man finner interessant og relevant er ikke alle forunt. Men så heldig har jeg vært dette semesteret. Samtidig er det å velge et tema mellom himmel/jord/helvete riktignok ikke like lett: det finnes et teologisk hav å ta av, og innenfor et presteyrke kan det meste innenfor teologien være nyttig å ha studert. Likevel anså jeg ikke masteremnet jeg til slutt valgte som så særlig relevant og matnyttig for min videre prestegjerning: "estetikkens funksjon i Ester." Denne bekymringen delte jeg også med en biskop da jeg i en samtale med vedkommende sa: "Jeg skal skrive en masteroppgave om estetikk i Esters bok - men jeg blir nok ikke en bedre prest av den grunn." Da responderte biskopen med: "Jo, det blir du nok."

Når jeg i skrivende stund er på avslutningen av denne oppgaven, kan jeg se at biskopen har rett. Jeg har kanskje ikke berørt sentrale tema for kristen tro og praksis, men jeg har blitt berørt av Ester, en av Bibelens bøker og skikkelser som mellom linjene forteller en annen historie enn den man først får øye på. Dette har vært en lærerik prosess som jeg håper jeg kan ta med meg inn i tjenesten og kallet som prest: å sette av tid til å gå grundig inn i bibelske tekster, legge merke til detaljene, og finne gull. Og er det en historie som bokstavelig talt snakker om gull, så er det Ester.

Men hvordan endte jeg egentlig opp med å skrive en masteroppgave om estetikkens funksjon i Ester? Bakgrunnen kommer fra trosopplæringen jeg fikk i eget hjem og på søndagsskolen. Som ung jente ble jeg fascinert av historien i barnebibelen om en vanlig, jødisk, modig og vakker jente som ble valgt til å bli dronning – og som greide å redde sitt eget folk fra utslettelse. Boken om Ester fremsto nærmest som et estetisk og eksotisk eventyr som bød på velluktende salver og oljer, vakre rom og klær, og en tøff og uredde jente som vant kongens hjerte og folkets ære.

Som voksen er barnebibelen lagt bort, og i møte med Ester i Den Hebraiske Bibelen, falmer noe av barndommens minne om denne boken; historien om Ester er slettes ikke hvilken som helst prinsessehistorie, men et narrativ om mord, satire, sex, hat, hevn og mot – samtidig som den også handler om estetikk. Og det er denne estetikken jeg vil til bunns i i denne oppgaven. Målet er ikke å legge frem en romantisering av den utfordrende historien vi møter i Ester, eller gå tilbake til barndommens forgylte versjon. Det er ikke gull alt som glitrer. Men likevel har det vakre i Ester en funksjon jeg mener har sin verdi for historien som utspinner seg.

Jeg ønsker gjennom denne masteroppgaven å utføre en narrativ analyse på det Esters bok byr på i møte med det som vakkert; det estetiske og luksuriøse – og se hvilken funksjon dette har for fortellingen.

Jeg vil rette en stor takk til István Czachesz ved Universitetet i Tromsø som har vært min veileder i dette prosjektet. Diskusjonene oss imellom har vært lærerike, og Czachesz har vært til støtte og hjelp i arbeidet. Jeg vil også rose min ektemann for hans tålmodighet i alle de årene jeg har studert teologi, og de siste månedene hvor jeg nå har fordypet meg i Ester. Takk for oppmuntring og for å alltid ha troen; både på meg og på Guds kall.

Mosjøen, 9.mai 2022

Estetikk i Ester

Estetikkenes funksjon i Ester. En narrativ tilnærming.

1 Innledning og problemstilling

Kongen fikk Ester mere kjær enn alle de andre kvinner; hun vant nåde og yndest hos ham fremfor alle de andre jomfruer. Han satte en kongelig krone på hennes hode og gjorde henne til dronning i Vastis sted.¹

I Esters bok blir den unge og jødiske Ester kronet til dronning av kong Ahasverus. Han har kvittet seg med dronning Vasti fordi hun under en famøs fest ikke ønsket å vise sin skjønnhet til kongen og hans menn. Gjennom søket etter en ny vakker dronning, stiger Ester frem blant en rekke unge, vakre jomfruer som hentes inn til slottet. Ved å bruke mot og list vinner Ester yndest blant kongens folk, og krones til ny dronning. Samtidig finner hun ytterligere velvilje i kongens øyne når hun møter opp i hans hus, uten tilkallelse, iført sitt dronningantrekk. Alt for å redde jødene som var under angrep av den onde Haman.

Utgangspunktet for at Ester i det hele tatt fikk muligheten til å spare sitt eget folk fra utslettelse, var basert på kongebudets krav om å være ung, jomfru og vakker. Og det er denne skjønnheten, eller estetikken i Esters bok denne oppgaven vil ta fatt på. Ester-forfatteren skriver nemlig om estetikk flere steder i boken; blant annet om et luksuriøst slott, kroner, signetring og klær, om to vakre kvinner og om en rekke skjønnhetsrutiner. Hva har disse direkte beskrivelsene av estetikk å si for historien i Esters bok?

Problemstillingen jeg derfor har satt i denne masteroppgaven er som følger: *Estetikk i Ester. Hvilken funksjon har estetikken i Ester?* For å svare på problemstillingen har jeg valgt å bruke narrativ metode. I oppgavens hoveddel vil jeg applisere denne metoden på utvalgte vers fra Esters bok som på ulike måter formidler estetikk. Gjennom dette vil jeg vise hva som finnes av estetikk i Ester, og hvordan estetikken eventuelt preger og påvirker historien.

---

¹ Ester 2:17

1.1 Oppgavens omfang og avgrensing

Denne masteroppgaven tar utgangspunkt i en eksamen jeg skrev våren 2020 i faget 3005, Det gamle testamentet ved Universitetet i Tromsø. Tittelen på oppgaven var *Ytre skjønnhet i Esters bok*, og vil tidvis bli henvist til som kilde. Mens den omtalte eksamensoppgaven kun gikk inn på noen få vers om ytre skjønnhet, vil denne masteroppgaven henvise til direkte beskrivelser av estetikk med blikket på den narrative metodens fokus på setting, karakter og plott. Med beskrivelser mener jeg direkte presentasjon, og ikke først og fremst estetikk man kan hente gjennom indirekte beskrivelser som oppførsel, handlinger og tale. Grunnen til at jeg vil presisere dette, er fordi narrativ metode forholder seg både til det som blir fortalt og det som blir vist, også kjent som «telling and showing.»² På grunn av oppgavens størrelse har jeg valgt å forholde meg til såkalt «telling», og ikke foreta en fullverdig karakterisering av de to vakre kvinnene Ester og Vasti (som blir direkte beskrevet som vakre). Dersom jeg skulle sett på kvinnes totale karakter risikerer man også å tolke en *indre* skjønnhet hos Ester (som riktignok er vanskelig å definere); hun opptrådte med tålmodighet, mot og visdom i møte med den vanskelige situasjonen hun stod i, men også godhet fordi hun ble møtt med velvilje av alle som så henne.³ Men går man i denne retningen, fordrer det å tolke Esters «styggere» hevnhandlinger i slutten av boken hvor hun sørget for at nedslaktingen av jødernes fiender skulle fortsette enda en dag, og at Hamans ti sønner ble hengt på en påle.⁴ Det er med andre ord mange spørsmål om indirekte karakterisering som melder seg når man bruker narrative briller i møte med Esters bok; hat og mot, sensualitet og hevn, underkastelse og ulydighet for å nevne noen. Samtidig dukker det også opp mange spørsmål om den direkte karakteriseringen og de direkte beskrivelsene av estetikk i Esters bok. Det er nettopp det vi blir fortalt av estetikk som jeg ønsker å se nærmere på; hva forteller dette narrative om ytre skjønnhet, kongelig luksus, vakre jenter og kosmetikkbehandlinger? Gjennom prosjektet ønsker jeg å finne ut hva den direkte estetikken i Esters bok består av, og hvordan denne direkte estetikken eventuelt preger og påvirker historien gjennom en narrativ tilnærming. Med andre ord: *Hvilken funksjon har estetikken i Ester?*

Målet er som nevnt i oppgavens forord å ikke skulle legge frem en romantisering av den utfordrende historien vi møter i Ester, men å utføre en narrativ analyse av det Ester byr på i møte med det som vakkert; det estetiske og luksuriøse.

---

² Powell 1993:52

³ Ester 2:15

⁴ Ester 9:13-14.

1.2 Oppgavens oppbygging

Oppgaven starter innledningsvis med litteraturpresentasjon før det i kapittel 2 presenteres handlingen i og fakta om Esters bok. Kapittel 3 redegjør for narrativ metode med først en innledende presentasjon, før det vises til noen kritiske momenter mot metoden. I sin helhet byr narratologien på en bred og mangfoldig tilnærming, og jeg har valgt å fokusere på tre punkter innenfor narrativ metode: setting, karakter og plott. Jeg vil nokså systematisk presentere disse tre elementene med eksempler fra andre bibelfortellinger før jeg viser til min valgte definisjon av hva jeg anser som estetikk i Ester. Følgende vil oppgavens hoveddel bestå av å drøfte og analysere bibelvers fra Ester som inneholder direkte beskrivelser av estetikk innenfor setting, karakter og plott.

I kapittel 4-5 vil fokuset ligge på vers som beskriver estetisk setting og interiør, ytre karaktertrekk av Vasti og Ester, kongens søken etter en ny og vakker dronning, kosmetikkbehandlingen kvinnene går gjennom, klær og ulike rekvisitter som ring, sølvmynter, gullsepter og kroner. I gjennomgangen av disse vil jeg gå nærmere inn på enkelte hebraiske ord som er relevant for problemstillingen, og vurdere mulige tolkninger av disse; hvordan påvirkes den narrative forståelsen av estetikken i Esters bok i møte med ulike oversettelser? Merk at analysen og drøftingen i kapittel 4-6 vil overlappe hverandre da nettopp setting, plott og karakter er avhengig av hverandre i et narrativ.

Konklusjonen presenteres i 6 gjennom å se på estetikkenes funksjon i Esters plott; hvilken funksjon har estetikken i historien? Avslutningsvis vil jeg komme med noen samlede betraktninger og tanker om eventuelle videre studier.

1.2.1 Teoretisk tilnærming

Det finnes en rekke litteratur om Esters bok, og ifølge John Goldingay har boken og dens meningsinnhold fått en økt aktualitet de siste 80 årene⁵: “Since the holocaust, Esther has

---

⁵ Bjørkmo 2020:6

moved for Jews from the periphery to the center of the canon.”⁶ Men til tross for de mangfoldige kommentarbøkene og de siste tiårenes utlegginger av Esters bok, har ikke det jeg har funnet av aktuelle kilder i særlig grad behandlet bokens estetiske elementer. Jeg kan riktignok ikke påstå at dette ikke finnes da jeg har ikke har oversikt over det større bildet av moderne Esterforskning, men gjennom en rekke bøker og artikler har jeg lagt merke til at estetikken i Esters bok jevnt over har et nedtonet fokus. De fleste kildene belyser selvfølgelig det faktum at Ester var vakker, og nyere feministteologi fokuserer i større grad på beskrivelsen av Esters utseende og hva dette eventuelt betyr for hennes stilling ovenfor skjønnhetskonkurransen og kongen.⁷ Likevel er mengden av kommentarlitteratur jeg har vært innom sparsommelig når det gjelder hva denne skjønnheten kan ha bestått av, og hvordan det estetiske påvirker historien.

Denne oppgaven hviler på litteratur som er av noe eldre årgang, og som har utpekt seg i researcharbeidet med problemstillingen med en narrativ tilnærming. Jeg har hovedsakelig forholdt meg til tre metodebøker som tar for seg den narrative kritikken og tre kommentarbøker som behandler Ester. Blant disse er *The JPS Bible commentary* med Adele Berlin og *Character and Ideology in the Book of Esther* med Michael Fox som leser teksten i større grad fra et jødisk perspektiv enn den kristne *Word Biblical Commentary Ruth-Ester* med Frederich Bush i spissen. Innenfor metode har jeg forholdt meg til bøkene *What is narrative criticism?* av Mark Allen Powell, og James L. Resseguies bok: *Narrative Criticals of the New Testament : An introduction*. Sistnevnte er som tittelen sier i stor grad rettet mot Det nye testamentet med evangeliehistorier i spissen, men jeg har funnet den nyttig i arbeidet med fortellingen i Ester. Innledningsvis i metodepresentasjonen vil jeg henwise til Saxegaards artikkel “Bibelsk narratologi – Metode til lesning av bibelske fortellinger” som drøfter den narrative tilnærmingens styrker og svakheter.

For å komme enda nærmere på narrativ metode direkte mot Ester, har jeg valgt å bruke Shimon Bar-Efrats bok *Narrative art in the Bible* fra 1989.⁸ Denne blir sammen med Adele Berlins *Poetics and Interpretation of Biblical Narrative* fra 1983 gjerne betraktet som innføringsbøker hvor de legger trykk på de *estetiske* eller *kunstneriske* uttrykkene av bibelske tekster. Saxegaard peker riktignok på en utfordring med akkurat disse bøkene; de problematiserer ikke i nevneverdig grad ulike teoretiske problemstillinger som dukker opp i

---

⁶ Goldingay 1995:160. Se også side 230.

⁷ Se blant annet *A feminist companion to Esther, Judith and Susanna* av A. Brenner-Idan (1995).

⁸ Først utgitt på hebraisk i 1979.

en narrativ analyse. Men på sin side inviterer de leseren til å betrakte bibelteksternes kunstneriske - og mangfoldige perspektiver.⁹

For å nettopp få frem flere perspektiver på estetikken i Ester, har jeg i denne oppgavens kapittel 4 og 5 valgt å gå nærmere inn på enkelte hebraiske ord som formidler estetikk for å se på mulige tolkninger av disse. Her vil jeg bruke grunnteksten fra *Biblia Hebraica Stuttgartensia*, og ta i bruk ordboken *The Brown-Driver-Briggs Hebrew-English Lexicon* i tolknings- og oversettelsesarbeidet.¹⁰ For norsk oversettelse har jeg valgt å vise til både Bibelselskapets oversettelse fra 1930 og 2011, og for engelsk versjon anvendes *New International Version*.

2 Om Esters bok

2.1 Bakgrunn og historisitet

Ester går over ti kapitler og består av en nokså kort og dramatisk historie som utspinner seg i det persiske riket. Både forfatterskap og datering er ukjent, men boken anses å ha sitt hendelsesforløp i tiden rundt år 400 f. Kr.¹¹ Boken byr på bakgrunnen for den jødiske purimfesten som trolig har eksistert siden 300 f. Kr, og er den eneste jødiske høytiden som nevnes i Bibelen men ikke i Toraen.¹² Flere mener Esters funksjon er å legitimere purim, og boken brukes fortsatt i dag under denne høytidsmarkeringen. Også i den norske kirke har Ester en (riktignok svært beskjedne) posisjon i kirkeårets tekster; under *temagudstjeneste for rettferdighet og fred* er utvalgte vers fra Ester fortellertekst.¹³ Samtidig har boken vært under stor debatt angående dens plass i den fastlagte kanon; Ester nevner ikke Gud, og har sammen med de fire andre bøkene Ezekiel, Ordspråkene, Forkynneren og Salomos høysang blitt satt spørsmål ved i rabbiniske sirkler.¹⁴

---

⁹ Saxegaard 2008:185

¹⁰ *The Brown-Driver-Briggs Hebrew-English Lexicon* bruker "Strong's Concordance numbers," og jeg finner det hensiktsmessig å henvise til "Strong's referanse" i tillegg til sidetall i kildehenvisningen.

¹¹ Newson & Ringe 1992:124. Adele Berlin anser bokens datering til ca 400-300 f. Kr (etter Xerexs regjeringsperiode og før Aleksanders hellenisering av Øst). Berlin 2001:xli

¹² Berlin 2001A:xlv

¹³ Den norske kirke 2011:3. Ester 3:7-11, 4:1-17 og 9:20-22 er fortellertekst under *gudstjeneste for rettferdighet og fred* i Den norske kirke.

¹⁴ Bush 2015:274. Se også Berlin 2001:xlili

Som leser av Ester er det ikke vanskelig å sette spørsmålstegn ved bokens teologiske aspektet med tanke på at Jahve utelates. Han er rett og slett ikke til stede på tekstens overflate,¹⁵ selv om vi møter jødiske aspekter om faste når Ester maner Mordekai og hele det jødiske folket i Susan til å avstå fra mat og drikke i tre døgn.¹⁶

Lingvistiske studier viser at Ester i likhet med Esra, Nehemja, Krønikerbøkene og noen senere profeter, er skrevet i såkalt «Late Biblical Hebrew» som synliggjøres gjennom visse ord,¹⁷ blant annet כֶּתֶר (kether, *crown*)¹⁸ som vi skal se nærmere på i punkt 5.4.2.1. Denne oppgaven er bygd på den masoretiske teksten fra *Biblia Hebraica Stuttgartensia*, og vil derfor ikke belyse de to greske versjonene av Ester som er kjent som fra Septuagint (B-Text) eller den kortere Alfatekst (A-Text).¹⁹

Selv om Ester omsider fikk en sikker plass i den fastlagte kanon,²⁰ regjerer det en viss unison enighet innenfor forskningen om at bokens hendelser ikke skal betraktes som faktiske.²¹ Adele Berlin mener at blant de ledende argumentene *for* bokens historisitet, er at settingen er autentisk og at boken byr på en detaljert og nøyaktig beskrivelse av persisk skikk.²² Det finnes også teorier om at bokens manglende hellenistiske påvirkning og få greske låneord kan hinte om at boken faktisk har blitt skrevet i Susan.²³ Samtidig er ikke det historiske grunnlaget nok, og faktumet Jack M. Sasson påpeker i boken *The Literary guide to the Bible*, er at Esters bok slettes ikke er alene om å kopiere - og overdrive elementer fra andres praksiser; dette kan man også finne i andre jødiske tekster fra den hellenistiske perioden.²⁴

Det finnes en rekke tekster som diskuterer Esters sammenblanding av fakta og fiksjon som det av plasshensyn ikke vil redegjøres ytterligere for. Like fullt har Berlin et interessant poeng angående Esters historisitet innenfor estetikktemaet denne masteroppgaven tar seg fore: det er usannsynlig at en ekte konge ville valgt en ny dronning basert på en

---

¹⁵ Berlin 2001a:xxvi

¹⁶ Ester 4:16-17

¹⁷ Berlin 2001a:xli "Typical of the Hebrew of the Perian period is the use of late vocabulary, words like birah, "capital, fortress"; keter, "crown"; igeret, "letter"; malkhut instead of mamlakhah for "kingdom."

¹⁸ Brown, Driver & Briggs 2006:509. Strongs referanse 3804

¹⁹ Berlin 2001a:xlix. Merk at de greske versjonene (i tillegg til en rekke forskjeller) også er tillagt ekstra religiøse aspekter som Gud og handlinger som bønn og omskjærelse. (Berlin 2001:l)

²⁰ Berlin skriver at kristne ikke har hatt samme grunnlag for å beholde Ester i kanon, nettopp fordi purim ikke er i kirkens liturgiske kalender. Men fordi Det gamle testamentet tar utgangspunkt i Den Hebraiske Bibel, ville det vært unaturlig å unnlate den, selv om Ester opp gjennom kirkehistorien har hatt en lavere status enn andre bøker. Berlin 2001a:xlx

²¹ Se diskusjon i Berlin 2001a:xvii

²² Berlin 2001b:4. Se også Fox 2010:150

²³ Salvesen 1999:38

²⁴ Alter & Kermode 1987:335. Herunder Judith, Tobit, Susanna og segmenter i Daniel.

skjønnhetskonkurransen. Det er mer sannsynlig at en dronningutvelgelse ville skje gjennom noble familieband²⁵ – noe som ikke gjaldt for Ester. Fremfor å ha en flott tittel, kommer Ester inn i historien først og fremst i kraft av å være en vakker konkubine. Det skal få store konsekvenser.

2.1.1 Handlingen i Ester

Ester starter - og slutter med en bankett. Det er den velstående kong Ahasverus²⁶ som regjerer og fester i vakre lokaler, men under et syv dagers gjestebud tar feiringen en brå slutt: Dronning Vasti nekter å adlyde kongebudet om å vise frem sin skjønnhet. Kongen er rasende, og han velger å skille²⁷ seg fra Vasti og søker dermed etter en ny og vakker dronning. Her kommer den jødiske, vakre og unge kvinnen Ester inn i bildet. Etter en årelang skjønnhetsforberedelse vinner hun kongens hjerte, og blir den nye dronningen. Ester skjuler sin jødiske identitet etter råd fra sin onkel Mordekai, og han vinner også kongens gunst når han avverger et drapsforsøk på kongen.

Men Mordekai provoserer kongens mann Haman. Haman legger dermed en plan om å drepe alle jødene som befinner seg i "hele Ahasverus' rike, fordi det var Mordekais folk."²⁸ Kongen går uvitende med på Hamans plan, og det utgår et kongebud om å utslette det jødiske folket. Når Ester hører denne nyheten, maner hun til faste, og hun velger å trosse regelen om å ikke besøke kongen uten å ha blitt tilkalt.

I møte med kongens gullsepter finner Ester nåde²⁹ for kongens øyne, og etter to fester hvor kongen og Haman er Esters gjester, forteller hun endelig hva hun har på hjertet: hun peker på den onde Haman som vil drepe hennes folk, og avslører dermed sin jødiske identitet. Kongen blir rasende, og Haman henges i den galgen han opprinnelig hadde satt opp for Mordekai. Samme dag avslører Ester at Mordekai er hennes fosterfar: "Kongen trakk av sin signetring, som han hadde tatt fra Haman, og gav den til Mordekai, og Ester satte Mordekai

---

²⁵ Berlin 2001a:23. «If we believe Herodotus 3.84, the Persian king chose his queen from one of the seven novel families of Persia.»

²⁶ Crawford & Greenspoon 2009:227 Ahasversus er navneversjonen av kong Xeres I (485-465).

²⁷ Det er på oppmuntring fra fyrsten Memukan at det blir tydelig at Vasti nå må fratrukke tronen; "kongen skal gi hennes kongelige verdighet til en annen kvinne, som er bedre enn hun!" (Ester 1:x). I frykt for optøyer blant kvinnene i riket, mener Memukan at en skilsmisse vil statuere et eksempel for alle kvinnene i riket som ikke adlyder mennene sine, noe kongen og hans rådgivere sier seg enig i.

²⁸ Ester 3:6

²⁹ Bibelen 2011 bruker her ordet *godvilje*.

over Hamans hus.”³⁰ Drapsordren på det jødiske folket blir endret til at jødene får rett til å forsvare seg mot alle fiendene som vil drepe de, og blant jødene blir det “lys og glede og fryd og ære”.³¹ Den dagen de egentlig skulle blitt utslettet, dreper jødene 75 000 av sine motstandere. Ester sørger for at kampene fortsetter, og får også Hamans ti sønner hengt.

Avslutningsvis innstiftes purimfesten; Mordekai pålegger jødene å feire purim (etter loddet “pur”) den fjortende og femtende dagen i måneden agar for å markere sorgen som har blitt til fest. Ester stadfester ordene om purim, og jøden Mordekai settes etter kongen i rang: “Han var stor blant jødene og godt likt av alle sine landsmenn. Han søkte det gode for folket sitt og fremmet fred for alle sine etterkommere.”³²

2.1.2 Sjanger

Ester kan leses som både svært dramatisk, og til tider kanskje romantisk – men må ifølge Berlin ikke erstattes med Esters *egentlige* sjanger som er komedie. Hun kategoriserer boken først og fremst som en farse, og siterer Abrams definisjon av en farse;

a type of comedy designed to provoke the audience to simple, hearty laughter... To do so it employs highly exaggerated or caricatured character types, puts them into impossible and ludicrous situations, and makes free use of broad verbal humor and physical horseplay.³³

Farsen byr også på misforståelser³⁴, som for eksempel blir tydelig i Ester kapittel 6 hvor Haman tror at kongen skal ære han, eller når kongen i kapittel 7 misforstår eller later som han misforstår Hamans intensjoner når han ligger bøyd over benken Ester sitter på.³⁵ Ikke minst bærer Ester preg av satire når for eksempel Haman ender opp med å henges i den galgen han hadde satt opp for å drepe Mordekai, eller at kongens menn er redd for at rikets kvinner skal

---

³⁰ Ester 8:2

³¹ Ester 8:16

³² Ester 10:3

³³ Berlin 2001a:xix

³⁴ Berlin 1983:54. Berlin bemerker i *Poetics and Interpretation of Biblical Narrative* at forfatteren av Ester gir leseren karakterenes synsvinkler, men karakterene ser ikke hverandres: «This allows the reader to comprehend how the misunderstanding occurred, and enjoy the comedy of it. [...]. It is a comedy in the eyes of the reader, not the characters.”

³⁵ Berlin 2001a:xx

motsette seg sine egne ektemenn med bakgrunn i Vastis ulydighet mot kongen.³⁶ Samtidig er det viktig å ha i mente at det er vanskelig å identifisere humor i eldre tekster.

Michael Fox problematiserer generelt å plassere tekster i bestemte sjangre da all litteratur faller innenfor en rekke ulike grener.³⁷ Han minner om at det finnes en bred uenighet i hvilken sjanger Ester skal plasseres i; boken kan blant annet anses som visdomslitteratur, historisk novelle, hellenistisk romanse, «diaspora story»³⁸ eller «festival etiology»,³⁹ mens bokens funksjon er først og fremst et festivalleksikon.⁴⁰ Fox sier seg dermed ikke enig i Berlins definisjon, selv om han også nevner at Ester inneholder humor,⁴¹ noe også Bar-Efrat er tydelig på.⁴²

På bakgrunn av problemstillingen «estetikkens funksjon i Ester» vil jeg ikke gå nærmere inn på de ulike litterære sjangrene boken byr på, men nærme meg Ester som et litterært narrativ. Likevel er det verdt å ha i mente at komikken er nær, også hva gjelder estetikk. Dette blir blant annet synlig i kapittel 1 hvor kongens luksuriøse eiendeler står i kontrast til hans fattige lederevner når hans vakre kone nekter å vise seg frem.

I det følgende redegjøres narrativ metode som senere vil ligge til grunn for analysen og drøftingen av estetikkens funksjon i Esters bok. Først presenteres et overordnet perspektiv om metoden med dertilhørende kritiske spørsmål, før blikket rettes på tre punkter innenfor narrativ analyse som er sentral for oppgavens hoveddel.

3 Metode

3.1 Narrativ metode

Narrativ metode, på engelsk kjent som narrative criticism, ligger under narratologien.

Innenfor dette feltet er fokuset på teksten i seg selv; selve *fortellingen*. Denne litterære og riktignok svært så mangefasetterte metoden kan appliseres på alle typer fortellinger, og er

---

³⁶ Berlin bemerker at kongens menn ikke først og fremst er redd for at rikets kvinner, inspirert av Vasti skal nekte å adlyde kongen, men sine egne ektemenn: "They are as concerned about themselves as they are about the king." Berlin 2001:13

³⁷ Fox 2010:142

³⁸ "A diaspora story deals with crises of Jewish life in the diaspora and the responses to them." Fox mener at Ester og Daniel 1-6 kan tilhøre denne kategorien. Fox 2010:145

³⁹ «(An etiology is a narrative that explains the origin of some existing phenomenon in society, religion, or nature.)" Fox 2010:151

⁴⁰ Fox 2010:143-152

⁴¹ Fox 2010:25

⁴² Bar-Efrat 1989:129. Se også Bar-Efrat 1989:125 om ironi.

også velkjent innenfor bibelforskning da all eksegese er tekststudier.⁴³ Metoden er synkronisk og ser på teksten i sin ferdige form, og er ikke opptatt av hvordan teksten har oppstått eller har blitt endret og redigert.

Åse K. Bleka skriver at begrepet narratologi ble i første omgang etablert av den franske strukturalisten og litteraturteoretikeren Tzvetan Todorov i verket *Grammaire du Décaméron* fra 1969.⁴⁴ Her tar han utgangspunkt Giovanni Boccaccios novellesamling *Décaméron*, og peker på fortellingens struktur, og ikke bokens struktur. I 1972 kom Gérard Genette med boken *Discours du récit i verket Figures III* hvor han videreutviklet narratologiens grunnleggende begrep. Her viste Genette hvordan *fortellingen forteller*, og hans utlegninger har blitt stående som startpunktet for narratologien som en egen vitenskapsgren.⁴⁵

Narrativ metode springer altså ut av narratologien, og kom for alvor på 1980-tallet hvor teksten i seg selv ble gjenstanden for den litterære analysen, og tekstens historisitet ble tilsidesatt.⁴⁶ Innenfor nyere bibeltolkning har denne metoden i stor grad blitt applikert, og ifølge Mark Alan Powell er den narrative metode den tilnærmingen som i størst grad blir brukt i 2000-tallets evangeliestudier.⁴⁷ Enten det er NT eller GT som er under lupen, er praksisen den samme; narrativ metode betrakter bibelhistoriene på samme linje som hvilken som helst annen litteratur - og den betraktes *som* litteratur. Sagt med James L. Resseguies ord:

Narrative criticism focuses on how biblical literature works as literature. The “what” of a text (its content) and the “how” of a text (its rhetoric and structure) are analyzed as a complete tapestry, an organic whole.⁴⁸

Resseguie skriver også at den narrative metoden ikke påstår at historiske, sosiologiske og antropologiske fakta ved narrativet er uviktige, men for denne litterære metoden er det teksten i sin ferdige form som skal studeres.⁴⁹ Det er de samme spørsmålene som appliseres på Hemingways noveller og Shakespeares skuespill som på de bibelske tekstene. Her stilles blant annet spørsmål om tekstens setting, karakterer, plott, stil, tone eller synsvinkel (point of view)

---

⁴³ Saxegaard 2008:184

⁴⁴ Merk at narratologiens grunntanke også kan ses i lys av Aristoteles arbeid hvor han så hvordan fortellinger ble fortalt, og ikke hva de forteller. Bleka 2014:36-37

⁴⁵ Bleka 2014:37. Se også Saxegaard 2008:183

⁴⁶ Bjørkmo 2020:16

⁴⁷ Powell 2009:59

⁴⁸ Resseguie 2005:18-19

⁴⁹ Resseguie 2005:19

- for å nevne noen. Det er derfor ikke bare én ting vi gjør når vi tilnærmer oss teksten narrativt, det er en mangfoldig og bred metode som tillater oss å se på teksten fra mange vinkler.

3.1.1 Kritikk

Ingen metode kan belyse alle sider og komme med skråsikre svar i møte med oldtidens tekster. Og i likhet med alle modeller og metoder, er heller ikke den narrative tilnærmingen fri for kritikk. Også den er ensidig og kommer til kort, men kan også være med å belyse aspekter ved en tekst som gir oss større innsikt og forståelse.

Saxegaard skriver blant annet i artikkelen “Bibelsk narratologi – Metode til lesning av bibelske fortellinger” om svakheter ved den narrative tilnærmingen i bibelske tekster: innføringsbøker i narrativ metode (som feks bøkene til Berlin og Bar-Efrat som er blant kildene i denne oppgaven), fokuserer lite på forskning og annen litteratur. Forskere innenfor denne grenen har også blitt kritisert for å være anti-historiske; Saxegaard henviser til Amelia Devin Freedman som savner hermeneutikk i analysene, (f. eks. “refleksjon rundt fortelleren og om fortellerens rolle”), og som mener det er en svakhet når narrative kritikere tilnærmer seg Bibelen på en ensidig estetisk måte.⁵⁰

Saxegaard peker hovedsakelig på to såkalte “historieproblem” innenfor den narrative metoden: det første handler om teksten som historisk dokumentasjon, og det andre om forholdet mellom fiksjon og historie.⁵¹ Det førstnevnte problemet er at narratologien nærmest hopper bukk over historisitet, og de ulike kontekstene (f.eks. sosiale og politiske strukturer) som ligger til enhver tid vil ligge i bakgrunnen av en tekst, ikke blir belyst.⁵² Det andre historieproblemet som Saxegaard bringer til torgs er forholdet mellom fiksjon og historie. Hun påpeker at til tross for at tekstene bærer preg av å være historie, så er de ikke referanser til tidligere historiske hendelser i den narrative analysen; de er først og fremst litterære uttrykk. Samtidig opplever man som leser at fiksjon og historie blandes, og i Ester blir dette

---

⁵⁰ Saxegaard 2008:186-187. Saxegaards svar på dette er blant annet: «En utfordring for det fagkritiske perspektivet er at lesningen kan bli til forveksling lik en ukritisk bokstavtro lesning, hvor ordene leses uten at de blir forstått gjennom en nødvendig hermeneutisk distanse, eller blir satt inn i sin rette litterære kontekst. Det er derfor viktig at bibelsk narratologi fokuserer på lesningen som en velvillig estetisk lesning, samtidig som den peker på den distanse som oppstår når fortellingene forstås som fiksjon og at en er oppmerksom på at fortellingens status som hellig ikke skygger for dynamikken i teksten.» Saxegaard 2008:192

⁵¹ Saxegaard 2008:190-191

⁵² Saxegaard mener at “[d]ette kan føre til en kontekstløs lesing hvor dynamikken som ligger implisitt i fortellingen, gjerne glipper, og teksten mister sin rolle som vitne for en bestemt tidsepoke.” Saxegaard 2008:190

blant annet tydelig ved at boken brukes som en jødisk begrunnelse og bakgrunn for purimfesten. Som nevnt anser forskningen Esterhistorien som oppdiktet - og det til tross for at boken starter med וְהָיָה,⁵³ som kan tolkes som “Det skjedde”, “And it came to pass.” Tekster i Den Hebraiske Bibelen er ifølge Mark Smith et folkeminne eller et nasjonalt minne hvor det ikke skilles mellom myter, tradisjon og historie. Tekstene fremstår dermed som et såkalt “memory” hvor man erindrer det som en gang var, “men som ikke lenger er tilgjengelig viten.”⁵⁴

Dersom vi ikke kan lese Esters bok som en historisk tekst (basert på forskning), og heller ikke som en tekst som direkte fokuserer på historiens Gud, kan vi gjennom narrativ tilnærming prøve å nærme oss den fra et annet ståsted; som en litterær tekst som formidler erfaring fra en svunnen tid. For selv om det finnes andre interessante metoder tilgjengelig for å se på estetikk i Esters bok (for eksempel historisk eller feministisk tilnærming), vil narrativ metode vise hvilken funksjon estetikken i Esters bok har for fortellingen.

Jeg vil følgende greie ut for tre sentrale punkter innenfor narrativ analyse; setting, karakter og plott med eksempler fra andre bibelfortellinger. Disse tre punktene vil jeg senere applisere på analysen og drøftingen av estetikk i Esters bok.

3.2 Setting

Enhver historie tegner et bilde, og setting blir forstått som bakgrunnen og omgivelsene for fortellingen. I de bibelske historiene kan setting være det som kommer frem gjennom geografien, topografien, religiøsiteten, arkitekturen, det temporale, spatiale, politiske, sosiale eller kulturelle - for å nevne noen.⁵⁵

Til og med den minste informasjon som lokasjon i tid og rom, stedsangivelser, miljø og hvem som deltar, gir leseren et innblikk i hvilke omgivelser fortellingen utspiller seg; med andre ord hvilken setting historien byr på. Som Resseguie tydelig understreker, er setting mer enn bare setting; “Setting contributes to the mood of the narrative, or delineates the traits of a character, or contributes to the development of plot conflicts. [...] it provides structure to the story and may develop the central conflict in a narrative.”⁵⁶ Senere skal jeg vise hvor tydelig

---

⁵³ Brown, Driver & Briggs 2006:224. Strongs referanse 1961. Første ord i Ester 1:1.

⁵⁴ Saxegaard 2008:191

⁵⁵ Resseguie 2005:87

⁵⁶ Resseguie 2005:88

estetikkens funksjon i Ester kommer til uttrykk gjennom settingen ved blant annet interiør og rekvisitter.

3.2.1.1 Rekvisitter

Resseguie presiserer at rekvisitter som ting, klær og tilbehør også er en del av settingen. Som eksempel trekker han frem historien om den samaritanske kvinnen som i Johannes 4 lar vannkrukken sin bli igjen når hun går inn i byen for å fortelle om møtet med Jesus.⁵⁷ Kan vannkrukken fortelle oss noe, hva er grunnen til at forfatteren har tatt den med og også poengterer at kvinnen etterlater den - er den plassert der tilfeldig eller har den en symbolsk funksjon?⁵⁸ En liten detalj i en historie kan leses og tolkes på en rekke måter, og om mulig fortelle oss noe mer om selve fortellingen. Selv om det er legitimt og viktig å stille spørsmål ved store og små rekvisitter i den narrative tilnærmingen, betyr det ikke nødvendigvis at *all* informasjon man får om settingen er proppfull av symbolikk og mening.⁵⁹ Til tross for dette har settingen en funksjon som bruker å være noe mer enn et tilfeldig og detaljert bakgrunnsfyll; den forteller oss ofte noe - bare vi leser nært og nøye nok. Også klær formidler, noe vi skal se på i kapittel 5 og 6. Men Esters bok er ikke alene om å nevne bibelkarakterers klær. Noen eksempler⁶⁰ er Josefs forseggjorte kjortel,⁶¹ en bryllupsgjest uten finklær⁶² og den store horens overdådige bekleddning i Johannes åpenbaring.⁶³ I 2. Samuelsbok 13 får Tamars side kjole med ermer en sterk symbolsk funksjon i narrativet som forteller noe mer enn at hun har kommet i nød og fortvilelse etter å ha blitt voldtatt. Forfatteren beskriver først at “Tamar hadde på seg en sid kjole med lange ermer, for kongens døtre gikk kledd slik så lenge de var jomfruer.”⁶⁴ Bar-Efrat skriver at kjoleplagget gjør noe ytterligere enn å indikere at hun er jomfru, datter av kong David og av høy rank. For når Tamar i følgende vers river i stykker den side kjolen hun har på seg, forteller det oss at “hun ikke lengre er en jomfru, men hun har også blitt kastet ut av Amnon og hans tjener, i motsetning til behandlingen som skulle gis en kongedatter.”⁶⁵ Forfatteren kunne nøydt seg med å beskrive at *Tamar rev klærne sine i stykker*, noe som ville vært mer typisk for

---

⁵⁷ Johannes 4:28-29

⁵⁸ Resseguie 2005:88

⁵⁹ Resseguie 2005:88

⁶⁰ Flere eksempler på bibelkarakteres klær finnes blant annet i 1.Mosebok 27:27, Markus 1:6 og Lukas 15:22.

⁶¹ 1.Mosebok 37:3

⁶² Matteus 22:11

⁶³ Johannes åpenbaring 17:4

⁶⁴ 2. Samuelsbok 13:18-19

⁶⁵ Bar-Efrat 1989:52

bibelhistoriene.⁶⁶ Likevel putter forfatteren inn en spesifisering av kjolens karakter, noe som igjen peker på terroren og posisjonsskiftet hun går igjennom: “Tamar strødde støv på hodet, rev i stykker den side kjolen hun hadde på seg, og med hånden på hodet gikk hun skrikende bort.”⁶⁷

Bar-Efrat understreker også at klær - i likhet med beskrivelse av fysisk utseende i Bibelen aldri skjer på detaljnivå.⁶⁸ Det er heller sjeldent at klær nevnes i de bibelske narrativene, men dersom de først kommer på banen, er det utelukkende for å fremme fortellingen eller indikere en persons emosjonelle tilstand.⁶⁹ I den store horens tilfelle fra Johannes åpenbaring (en kvinne kledd i purpur, skarlagan og som glitrer av gull, edelstener og perler), er beskrivelsen av bekleddingen en ettertrykkelig påminnelse om at rikdommen hun pryder seg med er et produkt av økonomisk og religiøst horeri.⁷⁰

Med disse eksemplene ser vi at klær blant annet kan fortelle om sosial og økonomisk status, og om en karakters ytre tegn på indre trekk⁷¹ og utvikling. Jeg vil nå gå nærmere på den narrative metodens tilnærming til karakter.

3.3 Karakter

Karakterene i et narrativ er et produkt av den implisitte forfatteren og er skapt for å utføre en spesiell rolle.⁷² På samme måte som en karakter er avhengig av en historie, er historien avhengig av karakterene den presenterer; de opererer ikke isolert i tid og rom, og vil derfor påvirke - og bli påvirket av narrativets plott og setting. Ikke minst er det viktig å alltid ha i mente at karakterer sjeldent er konstante (til tross for visse stabile komponenter); i mange bibelfortellinger fremstår karakterer som skiftende og i endring.⁷³

Esters bok består kun av menneskelige karakterer, men Powell er tydelig på at vi ikke skal redusere karakterer til å bare være mennesker;⁷⁴ Bibelen starter blant annet med en

---

⁶⁶ Bar-Efrat 1989:270

⁶⁷ 2. Samuelsbok 13:19

⁶⁸ Bar-Efrat 1989:51. Men legg for eksempel merke til de symbolske beskrivelsene av prestedrakten i 2. Mosebok 28. Czaches – muntlig kommunikasjon

⁶⁹ Bar-Efrat 1989:52

⁷⁰ Johannes åpenbaring 18:15-17. Resseguie bemerker at bekleddingen er riktignok av fallende valuta da den symboliserer en svunnen tid. Resseguie 2005:108

⁷¹ Resseguie 2005:106

⁷² Powell 1993:51

⁷³ Bar-Efrat 1989:90. Se også Berlin 1983:24-24 om å kategorisere karakterer som *runde*, *flate* eller *fullverdige*.

⁷⁴ Powell 1993:51

snakkende slange, i 4. Mosebok får Bileam et møte med et talende esel og en Herrens engel,⁷⁵ og i Dommerne snakker både oliventreet, trær, fikentreet, vintreet og tornebusken med hverandre.⁷⁶

Powell betegner karakterisering som en prosess hvor den impliserte forfatteren gir den impliserte leseren det som er nødvendig for å kunne rekonstruere en karakter.⁷⁷ Dette vises gjennom “telling and showing”; hva som blir *fortalt* - og hva som blir *vist* om karakterene.

Powell peker også på Boris Uspenskys fire nivåer av karakterisering; det spatio-temporale nivået (handling), det fraseologiske nivået (tale), det psykologiske nivået (tanke), og det ideologiske nivået (tro og verdier).⁷⁸ Gjennom karakterenes ord, handlinger, bekledding, oppførsel og bevegelser blir leseren kjent med hvem de er. Samtidig må man ikke glemme at det kun er en brøkdell man får ta del i; ingen karakter - eller forfatter kan fortelle alt det er å si om vedkommende.⁷⁹ Vi må derfor være bevisst på *hva* vi får vite om karakterene - og *hvorfor* dette eventuelt er sentralt for historien. Resseguie mener følgende er et sentralt trekk ved bibelske karakterer og som vi kan spore i Esters bok, særlig med tanke Esters reise fra jødisk kvinne til kongens dronning;

Many biblical characters are either at the margins of society or at the centers of power and influence, either rising to prominence or falling to oblivion. Because we learn from the success and failure of others, the study of characterization can be a fascinating part of narrative analysis.⁸⁰

Om vi igjen fokuserer på «telling and showing»; «Telling» blir ensbetydende med det som fortelles om karakteren og betegnes som «direkte presentasjon», mens «showing» kan sammenstilles med «indirekte presentasjon» eller «dramatisk metode» og viser oss trekk ved og motivasjon hos karakteren. Bar-Efrat skiller også mellom direkte⁸¹ og indirekte⁸² beskrivelser når han analyserer bibelske karakterer i metodeboken *Narrative Art in the Bible*. Riktignok er det ikke vanlig i bibelsk litteratur å få informasjon om karakterers utseende, og det er heller ikke å forvente ifølge Bar-Efrat som sier det er uvanlig i bibelsk litteratur at

---

⁷⁵ 4.Mosebok 22:28-33

⁷⁶ Dommerne 9:9-15

⁷⁷ Powell 1993:52

⁷⁸ Powell 1993:52

⁷⁹ Resseguie 2005:121

⁸⁰ Resseguie 2005:122

⁸¹ Bar-Efrat 1989:48

⁸² Bar-Efrat 1989:64

personers utseende nevnes. Og når dette først gjøres, er det i generelle termer uten å betegne spesielle særtrekk.⁸³ Med andre ord: det finnes ingen presise, utførlige eller detaljerte beskrivelser om noens utseende i Bibelen. Når noen betegnes som for eksempel “kjekk” eller “vakker”, får vi ikke mer informasjon om hva dette betyr. Riktignok finnes historien om Absalom i 2. Samuelsbok som beskrives med adjektivet יָפֶה (yapheh)⁸⁴ som kan oversettes til vakker eller kjekk:⁸⁵

Så vakker en mann som Absalom fantes det ikke i hele Israel. Ingen var beundret som ham. Fra fotsåle til hode var det ingen feil ved ham. Én gang om året ble håret hans så tungt at han måtte klippe det. Og når han gjorde det, veide det to hundre sjekel etter kongens vekt.⁸⁶

Bar-Efrat minner om at til tross for at Absalom karakteriseres som יָפֶה så er de to følgende setningene om håret hans av fortellende og ikke av beskrivende karakter.⁸⁷

Men fortsatt sitter man med spørsmålet: *Hvordan* var Absalom vakker? Å påstå hva som er såkalt “kjekk” eller “vakkert” varierer ikke bare fra person til person, men fra ulike kulturer og samfunn, årstall, generasjoner og historiske bevegelser for å nevne noen. Derfor er ikke hovedspørsmålet *hva* vi får vite om bibelske karakterers utseende, men *hvorfor* vi får denne informasjonen i det hele tatt, uansett hvor kortfattet den er. Bar-Efrats svar på dette er følgende: “In biblical narrative information about someone’s outward aspect serves solely as a means of advancing the plot or explaining its course.”⁸⁸ Dermed blir det tydelig at funksjonen til den direkte presentasjonen (“telling”) skal peke på noe annet enn selve karaktertrekket. Med andre ord: dersom man i bibelsk lesing får informasjon om at noen er f.eks. er vakker vil dette være sentralt for historiens gang.⁸⁹ Riktignok påpeker Bar-Efrat at denne informasjonen *ikke* gir oss ytterligere informasjon om karakterens personlighet; bibelske fortellinger

---

⁸³ Bar-Efrat 1989:48

⁸⁴ Brown, Driver & Briggs 2006:421. Strongs referanse 3303

⁸⁵ Se også punkt 5.3 angående יָפֶה om Josef.

⁸⁶ 2. Samuelsbok 14: 25-26. Bibelen 2011

⁸⁷ “The information about Absalom's beauty and hair is intended both to present him as someone who has been blessed by fate and is admired by everyone ('there was no one so much to be praised'), and also, which is the main point, to indicate his vanity and self-love, traits which play an important part in the course of events leading to his revolt against his father. In addition, Absalom's abundant hair causes his death in the final event.” Bar-Efrat 1989:50.

⁸⁸ Bar-Efrat 1989:48

⁸⁹ Bar-Efrat 1989:50-51. Merk at Bar-Efrat peker på at det finnes unntak hvor ytre karakteristikk ikke spiller en avgjørende rolle for utviklingen av narrativet, blant annet 1. Sam 16:12.

portretterer ikke snille mennesker som vakre, eller onde mennesker som fysisk stygge.⁹⁰ Et godt eksempel på dette er nettopp Absalom i 2.Samuelsbok som både dreper broren og raser mot faren – på samme tid som han beskrives som vakker.

Samtidig som karakteriseringen avslører og forteller oss noe om karakterene, er personlighetene vi møter i Bibelen hovedsakelig nøkternt fremstilt, spesielt de vi møter i Den Hebraiske Bibelen. Bar-Efrat gir eksempler på korte og direkte beskrivelser om bibelske personligheter som kun nevnes fordi de tvingende nødvendige for plottet, feks at Rebekka var meget vakker,⁹¹ at kong Eglon var en svært tykk mann⁹² og at Nabal var en dåre.⁹³ De direkte beskrivelsene forekommer mye sjeldnere enn de indirekte som kan fordeles i tale og handling. Gjennom indirekte beskrivelser males karakteren gjennom små nyanser; hva karakterene sier, hvordan de presenteres, og hvem de sammenlignes med.⁹⁴ Bar-Efrat poengterer derfor at bibelens forfattere bruker den ytre atferden for å karakterisere indre natur: “In biblical narrative deeds do in fact serve as the foremost means of characterization, and we know biblical characters primarily through the way they act in varying situations.”⁹⁵ Dette gjelder også karakterene i Esters bok. Til tross for et par ytre karakteristikk, byr forfatteren av Ester på en rekke handlinger og dialoger som former karakterene, deres holdninger og tanker og forteller i større grad hvem de egentlig er. Å lese en karakter gjennom indirekte beskrivelser krever mer av leseren,⁹⁶ men det er også nødvendig for å få frem et mer realistisk persongalleri enn det vi får servert gjennom direkte beskrivelser.

For å svare på oppgavens problemstilling «estetikkens funksjon i Ester» vil jeg i karakteriseringen av Ester og Vasti hovedsakelig fokusere på den direkte karakteriseringen (telling), og ikke det disse kvinnene sier og gjør (showing). Denne besvarelsen vil derfor ikke inneholde en komplett fremstilling av kvinnenens karakterer inkludert deres handlinger, men belyse deres estetiske, ytre karaktertrekk, og hva dette har å si for historien.

Jeg vil nå gå inn på det tredje og siste trekket innenfor narratologien som senere skal prege analysen og drøftingen av Esters bok: plott.

---

⁹⁰ Bar-Efrat 1989:48

⁹¹1. Mosebok 24:16

⁹² Dommerne 3:17

⁹³1. Samuelsbok 25:25

⁹⁴ Saxegaard 2008:186

⁹⁵ Bar-Efrat 1989:77

⁹⁶ Saxegaard 2008:186

3.4 Plott

Å sette to streker under svaret på hva et plott eller en handling i et narrativ er, kan bli en utfordring. Resseguie beskriver “plott” som et “unntvikenende begrep, og enhver definisjon vil sannsynligvis være ufullstendig.”⁹⁷ Likevel kan vi samle oss rundt felles trekk for en histories handling; plott er hendelser eller handlinger som utgjør en fortelling, og som påvirker og påvirkes av karakterene i narrativet.⁹⁸ Sagt med Bar-Efrats ord: “If the characters are the soul of the narrative, the plot is the body. It consists of an organized and orderly system of events, arranged in temporal sequence.”⁹⁹ Å skulle skille plott og karakter er fånytt; de er avhengig av hverandre for narrativets fremgang,¹⁰⁰ og på samme måte som karakterene bidrar i plottet, bidrar plottet til karakteriseringen av karakterene.¹⁰¹

Det er plottet som er toneangivende for fortellingens tema, og ifølge Jean Louise Skas er et plott “en problemstilling som følges opp og gis et svar gjennom et relativt fast mønster bestående av opptrapping, vendepunkt, høydepunkt og avslutning.”¹⁰² Men et plott er noe annet enn en fortelling, da et plott (i tillegg til hendelser/handlinger) er avhengig av årsak og virkning. Plottet forteller ikke bare hva det neste som skjer er, men også hvorfor det som hender skjer.¹⁰³ Det henger sammen med plottets spenning og overraskelse; gjennom spenningen lurert vi på hva det neste som skjer vil være - og overraskes når vi finner ut hva dette er.¹⁰⁴ Som lesere av en historie blir vi kjent med årsak som i følge Foster i Powell anses å være den definitive karakteristikken av et plott.¹⁰⁵

Både Resseguie og Bar-Efrat poengterer at plottets kjerne nesten utelukkende består av en konflikt; disse kan for eksempel være fysiske, mentale eller følelsesmessige,¹⁰⁶ og fremstår som en kollisjon mellom to krefter; det være to individer, mellom en person og en

---

⁹⁷ Resseguie 2005:197. Min oversettelse.

⁹⁸ Resseguie 2005:197.

⁹⁹ Bar-Efrat 1989:93

¹⁰⁰ Resseguie 2005:198

¹⁰¹ Bar-Efrat 1989:77

¹⁰² Saxegaard 2008:185

¹⁰³ Resseguie 2005:199

¹⁰⁴ Resseguie 2008:202

¹⁰⁵ Årsaksammenhenger kan igjen deles inn i tre kategorier: mulighet, sannsynlighet og betingelser (*contingency*). Powell skriver: «Den første kategorien refererer til tilfeller der en hendelse ganske enkelt muliggjør forekomsten av en annen. Sannsynlighetsforhold er likeledes de der en hendelse gjør forekomsten av en annen mer sannsynlig.» (Min oversettelse). Den siste kategorien (betingelse) er den eneste kategorien hvor man kan si at en hendelse faktisk har forårsaket en annen hendelse. Powell 1993:40.

¹⁰⁶ Resseguie 2008:201

institusjon, en kamp mellom individet og åndelige krefter (feks Gud) eller en konflikt mellom en person og denne personens indre.¹⁰⁷

I sin helhet kan man plassere en start og en slutt på et plott, men en fortelling kan gjerne bestå av flere hendelser og handlinger som i seg selv også kan leses som plott. Powell gir et eksempel på dette ved å henvise til Matteus evangelium: evangeliets plott er å vise Guds guddommelige plan i Kristus (hovedplott), men Matteus evangelium inneholder også mange fortellinger som man kan lese som «intervoven plot lines» (eventuelt kjent som sub-plott).¹⁰⁸ Såkalte sammenvevde plottlinjer kan være små fortellinger i fortellingen, eller utvikle seg samtidig med eller i bakgrunnen av hovedplottet. Det er også slik jeg i kapittel 6 vil gå inn på estetikkenes rolle i Ester: Boken har et hovedplott, men ved å fokusere på sammenvevde plottlinjer og enkelte plott-elementer som inneholder estetiske beskrivelser, vil jeg vise hvordan disse er med på å påvirke hovedplottet. I denne oppgaven anser jeg plott-elementer for å være utvalgte deler eller mindre scener i narrativet som er med på å påvirke historien som blir fortalt.

Jeg har nå presentert tre fokuspunkt som vil brukes i den narrative tilnærmingen til estetikken i Esters bok. Men før jeg ser nærmere på bokens estetiske setting, karakterisering og plott, defineres kort estetikkbegrepet.

3.5 Hva er estetikk?

Estetikk kommer fra det greske *aisthētikos* 'sansende', og er ifølge norsk ordbok "lære om det skjønnne, særlig i kunst; kvalitet som behager sansene; kunstnerisk uttrykk eller oppfatning[.]»¹⁰⁹ Men hva dette innebærer i både teori og praksis, er åpent for vid tolkning. Hva som er *skjønt og kvalitet som behager sansene* er ikke en fast størrelse, men varierer blant annet mellom individer, kulturer, ulike geografiske områder og preferanser.

For å bedre kunne spisse definisjonen av estetikk i denne oppgaven, benyttes de beslektede ordene under estetikken; *skjønnhet* og det som er *vakkert*. Oppslagsverket *Religion Past and Present* introduserer ordet «beauty» på denne måten:

---

¹⁰⁷ Bar-Efrat 1989:94. Se også Powell 2009:47.

¹⁰⁸ Powell 1993:49. Se Powell 2009:69 hvor han foretrekker «intervoven plot lines» fremfor «subplot.»

¹⁰⁹ «Estetikk». *Bokmålsordboka*. Språkrådet og Universitetet i Bergen.
<<https://ordbokene.no/bm/13175/estetikk>>

the positive aesthetic attraction which an object exercises on the beholder by virtue of its felicitous form. In contemplative, aesthetic, and erotic experience beauty is experienced as harmonious and stimulating, as something that kindles enthusiasm and gives delight thus leading to a heightened attention and attraction to the object.¹¹⁰

Med dette i bunn, vil jeg nærme meg estetikken i Ester gjennom det som er vakkert og det som anses som skjønnhet gjennom først og fremst direkte presentasjon. Blant disse anser jeg ytre beskrivelser av skjønnhet, luksus, rikdom, velstand og sosial status som estetiske. Jeg vil dermed se på ytre karaktertrekk av Vasti og Ester, kongens søken etter en ny og vakker dronning, kosmetikkbehandlingen kvinnene går gjennom, rekvisitter som krone, klær, sølvmynter, ring og gullsepter samt interiør og estetisk setting.

3.6 Metodologisk tilnærming

Analysen og drøftingen av estetikk i Esters bok tar utgangspunkt i den estetiske settingen nevnt i forrige kapittel. Mens Resseguie skriver i sin metodebok at ulike settinger for eksempel kan være geografiske, arkitektoniske eller sosiale,¹¹¹ vil jeg i denne oppgaven foreslå at Ester byr på en *estetisk setting*. Dette innebærer noe mer enn at settingen forteller om arkitektur eller rekvisitter; jeg mener at denne informasjonen også bidrar til å sette en sansende setting. Gjennom å lese anslaget i Ester 1:6-7 som byr på innredningen av festsalen i borgen Susan, males det et bilde for leseren av noe overdådig og vakkert. Denne settingen forteller ikke bare hva leseren skal se for seg, men også hvilken opplevelse settingen skal gi av storslått eleganse. Og det er en sjeldenhet i Bibelen. Bar-Efrat mener at Ester 1:6 er det ene unntaket (se fotnote)¹¹² for bibelske narrativ som ellers ikke beskriver fysiske miljø i hverken detalj eller hovedtrekk. Samtidig mener han at rommets beskrivelser som vi straks skal se på i 1:6 «[...] is not an end in itself, but serves to emphasize the marvel that a simple Jewish girl is elevated to the position of wife to the wealthy and magnificent king[.]»¹¹³ Jeg vil gjennom

---

¹¹⁰ Recki et al. 2011

¹¹¹ Resseguie 2005:87

¹¹² Bar-Efrat 1989:195: "In biblical narrative, however, the physical environment is not described at all, neither in detail nor in general outline (apart from one exception in Esth. 1.6, where the court of the garden of the king's palace is described in all its sumptuous glory; this description is not an end in itself, but serves to emphasize the marvel that a simple Jewish girl is elevated to the position of wife to the wealthy and magnificent king)." Selv om Bar-Efrat mener at 1:6 er det ene unntaket, poengterer Berlin at det finnes flere steder og objekter som beskrives, for eksempel Edens hage, Noas ark, Salomons tempel og Esekiels hestevogn. Berlin 1983:34

¹¹³ Bar-Efrat 1989:195

min utlegging av estetisk setting fra 1:6-7 vise at beskrivelsene av kongens palass *er* sentralt for kongens liv.

Bar-Efrat poengterer også at bibeltekster hovedsakelig er opptatt av hendelser og ikke rom,¹¹⁴ og jeg leser forfatterens intensjon i 1:6-7 som noe som ikke er tilfeldig; det er en grunn til at vi som lesere blir tatt med inn i kongens festsal. Og selv om denne vakre og sansende settingen langt ifra forteller oss alt, er den med å sette en ramme for kongens standard og estetiske fokus.

Etter å ha sett på tekstens estetiske setting, vil jeg gå inn på den vakre Vasti før jeg setter fokus på kongebudet som sendes ut i søken etter en ny, ung, vakker og jomfruelig dronning. Med dette i bunn vil jeg gå inn på den vakre Ester og at hun velges til ny dronning før jeg ser på skjønnhetsritualet hun og de andre vakre kvinnene må gjennomgå før de kan møte kongen. I denne delen vil jeg i stor grad se på karakterisering, før jeg igjen kommer inn på setting med fokus på rekvisitter. Her viser jeg til ulike fysiske og beskrevne objekter (kongelig krone, sølvpenner, gullsepter og klær) som er med på å uttrykke estetikk i Ester.

I analysen og drøftingen i kapittel 4 og 5 vil jeg henvise til enkelte bibelvers, og ellers plukke ut noen nøkkelord på hebraisk for å se på mulige tolkninger av disse. Gjennom å gå til grunnteksten vil jeg vise hvordan man eventuelt kan lese og forstå hva de estetiske beskrivelsene byr på. I kapittel 6 vil jeg ytterligere utdype estetikkens rolle i Esters plott. Merk at det gjennomgående narrative blikket på setting, karakter og plott vil overlape hverandre da de - som vist ovenfor er avhengige av hverandre i et narrativ.

Underveis og i etterkant av utleggingen av materialet i kapittel 4-6 vil jeg drøfte estetikkens funksjon i Esters bok; hvordan er settingen estetisk, hvordan karakteriseres de vakre kvinnene, og hvordan påvirker estetikken plottet? Avslutningsvis vil jeg komme med noen samlende betraktninger og mitt svar på problemstillingen: *Estetikk i Ester. Hvilken funksjon har estetikken i Ester?*

---

¹¹⁴ Bar-Efrat 1989:196

4 Narrativ lesing av estetikk i Esters bok

4.1 Estetisk setting

Ester starter og slutter i festlig lag. Anslaget i boken byr uten tvil på pomp og prakt, og i 1:6-7 tas leseren inn i en verden som består av en vakker og overdådig kongelig materiell luksus:

Tepper av hvitt linnet, bomullstøi og blått purpur var festet med snorer av hvit bomull og rødt purpur i sølvringer og til marmorsøiler; benker av gull og sølv stod på et gulv av alabast og hvitt marmor og perlemor og sort marmor. Drikkene blev skjenket i skåler av gull, og skålene var alle ulik hverandre, og kongelig vin var det i mengde, som det hævde hos en konge.¹¹⁵

Denne ekstravagansen var ifølge Peter Frankopan kjent i Persia; han skriver i sitt historieverk *Silkeveiene* om makthavere i oldtidens Persia som kunne skeie ut som følge av at handelen blomstret; på denne måten kunne blant annet kong Dareios av Susa (som antas å være far til kong Ahaversus) bygge «et storslagent palass med bruk av den fineste ibenholt, sølv fra Egypt, sedertre fra Libanons, gull fra Baktria, lapis og sinober fra Sogdiana, turkis fra Khoesm og elfenben fra India.»¹¹⁶ Frankopan skriver også at perserne var kjent for sin nytelsestrang; straks de hørte om nye luksusvarer, anskaffet de seg disse.¹¹⁷ Gjennom Esterhistoriens anslag er det tydelig at kong Ahaversus er i besittelse av flere vakre eiendeler – kvinner inkludert.

Adele Berlin mener at den utførende beskrivelsen av settingen i Ester kapittel 1 (i tillegg til å være komisk)¹¹⁸, er atypisk for bibelske historier, «ikke i den forstand at Bibelen mangler fysiske beskrivelser, men fordi de vanligvis ikke brukes for å sette en scene.»¹¹⁹ Hun mener at settingen i Ester kapittel 1 fungerer som en prolog til resten av historien – og at den dermed ikke er en del av hovedplottet.¹²⁰ Frederich W. Bush peker på sin side at Ester 1:1-

---

¹¹⁵ Ester 1:6-7. Bibelen 1930.

¹¹⁶ Frankopan & Nyquist 2017:20-21

¹¹⁷ Frankopan & Nyquist 2017:21

¹¹⁸ Berlin peker på at beskrivelsen av det persiske hoffet er burlesque fremfor satire; “its purpose is comedy, not critique.” Berlin 2001a:xix. Samtidig kan vi se på settingen som Ester er skrevet i; “It is in the time of Xerxes (or Artaxerxes, if we follow the Septuagint) that the story of Esther is set. Given the many motifs and themes that Esther shares with the Greek writings, it is not strange that its setting should be one that the Greeks would find appropriate for a slightly off-color comedy about a bumbling king, concerned with the display of wealth and women.” Berlin 2001a:xxxiii-xxxiv

¹¹⁹ Berlin 2001a:3 Min oversettelse.

¹²⁰ Berlin 2001a:3

2:23 fungerer som én akt: “In this act our author does two things: (1) introduces the main characters of the narrative and narrates those events and situations necessary to the development of the plot and (2) establishes the tone and temper of the story [...]”¹²¹

Dersom man reduserer hovedplottet i Ester til kampen mellom Mordekai og Haman og redningen av det jødiske folket, er det tydelig at kongens interiør ikke spiller en avgjørende rolle. Samtidig er det ingen tvil om at hans eiendeler symboliserer status, makt og penger. Det er i disse ekstravagante omstendighetene kongen lever i og fester i, og hvor historien etter hvert utvikler seg.

4.1.1 Settingens funksjon

Som tidligere nevnt preger settingen fortellingens stemning, og kan være med å utvikle den sentrale konflikten i et narrativ.¹²² Selv om dette ikke er tilfelle for hovedplottet i Ester, signaliserer likevel estetikken i 1:6-7 en ramme for fortellingen. Dette kommer blant annet helt tydelig frem i 1:4 når man leser at kongen «I mange dager - hundre og åtti dager - viste han dem sin kongelige herlighet og rikdom og sin storhets glans og prakt.» Med andre ord: narrativets motivasjon er fra starten av å vise frem det som er stortslått og vakkert. Kongen holder en fest over 180 dager *fordi* han vil vise frem det han er i besittelse av. Selv om interiørbeskrivelsene i 1:6-7 nevnes i sammenheng med det nye gjestebudet kongen inviterer til, er det viktig å bemerke at de også gjelder for 180-dagers festen, og dermed vers 4.¹²³ At bokens innledning også består av hele tre fester forteller noe om hvor essensielt det er for kongen å markere sin kongelige herlighet og rikdom.

Derfra er det rimelig å lese settingens funksjon for å være estetisk motivert. Selv om det ekstravagante interiøret hovedsakelig kun er fremtredende i kapittel 1, er det med på å sette standarden for det som senere skal komme; vakre kvinner. Den vakre og estetiske settingen kan leses som et grunnlag for kongens eiendom som han videre ønsker å presentere; sin dronning. Det skjer under det nye gjestebudet som foregår i *forgården til haven ved kongens slott*. Påfølgende vers inneholder den utførlige interiørbeskrivelsen som er sitert i vers 6-7 ovenfor, og skildrer hvordan det ser ut inne i borgen.¹²⁴ Her får man innblikk i flere

---

¹²¹ Bush 2015:341-342

¹²² Resseguie 2005:88

¹²³ Fox 2010:16: «But the description in 1: 6- 7 applies, as Ibn Ezra recognized, to the first banquet as well.»

¹²⁴ Berlin 2001a:8. Berlin er tydelig på at festen holdes utendørs på grunn av alle gjestene, og at de følgende interiørbeskrivelsene i 1:6-7 er fra innsiden av kongens palass. Bar-Efrat skriver følgende om beskrivelsene i 1:6: “[...] where the court of the garden of the king's palace is described in all its sumptuous glory[.]” Bar-Efrat 1989:195

farger og materialkvaliteter, blant annet; hvit lin og bomull, blå og rød purpur, sølvringer, gullbenker og et overdådig gulv av sten $\eta\text{פָּצָה}$ (ritspah, *pavement*)¹²⁵ som trolig har utgjort en storslagen mosaikk av ulike fargenyanser og bergarter. Bibelen 2011 oversetter vers 6-7 til slik:

Tepper av det fineste hvite og purpurblå stoff var festet med hvite og purpurrøde snorer til ringer av sølv i søyler av alabast. Benker av gull og sølv sto på et gulv av marmor, alabast, perlemor og mosaikksteiner. Drikkene ble skjenket i gullbeger som alle var forskjellige. Og det var rikelig av kongerikets vin, på kongelig vis.¹²⁶

Det spesielle med akkurat disse versene er ikke bare den utførlige beskrivelsen av kongens estetiske omgivelser, men mengden informasjon leseren får ta del i. Dette påpeker også kommentarene til Michael V. Fox og Frederic W. Bush, som i tillegg bemerker at Ester 1:6-7 inneholder en heller uvanlig syntakst på hebraisk. Sistnevnte utdyper:

This verse exhibits highly unusual syntax. It consists of two asyndetic, incomplete sentences. They are incomplete in that each of the two nominal phrases stands independently, lacking a predicate. [...] Following Fox (274), I have attempted to express this exclamatory sense of amazement (which is also present in v 7) with the translation, “And, oh, the . . . !”¹²⁷

Dette gjør Fox i sin kommentar, når han i sin oversettelse av vers 6 starter setningen med: “And oh the cloths of white, percaline and violet [...]” og avslutter vers 7 med et utropstegn: “[...] and much royal wine lavished with kingly bounty!”¹²⁸ Fox forklarer hvordan det estetiske interiøret i disse to versene nærmest kan ropes ut og at de overvelder sansene som i følge han nærmest er en sjelden affære på hebraisk:

The description in verses 6-7 is in the form of a one-membral sentence of a sort unusual in Hebrew-actually just a long listing of luxurious appurtenances. Striedl (1937:86) says that the short, exclamation-like sentence-equivalents reflect the

---

¹²⁵ Brown, Driver & Briggs 2006:954. Strongs referanse 7531

¹²⁶ Ester 1:6-7. Bibelen 2011

¹²⁷ Bush 2015:347

¹²⁸ Fox 2010:14

people's wonder. It would be more accurate to say that this is a long exclamation-like sentence that conveys the narrator's wonder. The exclamatory listing creates a mass of images that overwhelm the sensory imagination and suggest both a sybaritic delight in opulence and an awareness of its excess.¹²⁹

Bush siterer Fox og sier seg enig i at vers 6-7 er en utropsliste som ikke bare antyder en glede over sybarittisk¹³⁰ overflod, men også en bevissthet om overfloden.¹³¹ På denne måten prøver forfatteren av boken å la leseren føle på storhet og luksus.¹³² Dette skjer riktignok ikke bare hva gjelder interiøret; språket i Ester bugner av overdrivelser og understreker en total overflødigheit; en mengde fester (både hos kongen og det jødiske folket), kongens makt over 127 provinser, alle hans navngitte menn, 12 måneders skjønnhetsforberedelser og kongelig bekledding – for å nevne noen.¹³³ Berlin utpeker visse nøkkelord som er gjennomgående i hele boken, og som er med å tillegge litt ekstra persisk snobberi og luksus «[...]party, law, honor, royal. There is also a sprinkling of Persian words (partemim, «nobles»; áhashdarpanim, «satraps»; dat, «law»; pitgam, «edict»), which lend to authenticity, but are also for showing off, adding to the snobbery of the court.¹³⁴

Hvordan kan vi videre nærme oss denne overfloden vi leser om i kongens interiør? Vi kan blant annet se på en av fargenes estetiske funksjon: fargen purpurrød/fiolett אַרְגָּמָן (argaman)¹³⁵ møter vi flere steder i Den Hebraiske Bibel, hovedsakelig i 2. Mosebok¹³⁶ med referanse til tabernaklet og bekledding. I følge *Brown-Driver-Briggs* er fargens funksjon i Ester 1:6 å indikere velstand og luksus i Persia,¹³⁷ på samme måte som i Esekiel 27:7, men da i Tyrus.¹³⁸ Vi kan også merke oss at Ester 1:6 henger sammen med Ester 8:15: “Mordekai gikk ut fra kongen i kongelig klædding av blått purpur og hvitt linnen og med en stor gullkrone og en kåpe av hvitt bomullstøi og rødt purpur; og byen Susan jublet høyt og gledet

---

¹²⁹ Fox 2010:16-17

¹³⁰ Sybarittisk kan betegnes som «preget av luksus og vellevnet; overdådig». *Det norske akademis ordbok*. Hentet fra: <https://naob.no/ordbok/sybarittisk>

¹³¹ Bush 2015:354

¹³² Bush 2015:354

¹³³ Berlin 2001a:xxvii

¹³⁴ Berlin 2001a:xxvii

¹³⁵ Brown, Driver & Briggs 2006:71. Strong's referanse 713

¹³⁶ Se blant annet 2.Mosebok 25:4, 26:1, 31, 36, 27:16, 35:8, 25, 35, 36:8, 35, 37, 38:18, 23 og 39:24.

¹³⁷ Brown, Driver & Briggs 2006:71

¹³⁸ Esekiel 27:7

sig.»¹³⁹ Her blir det tydelig at Mordekai blir ansett som en av kongens menn; ikledd persisk mote og estetikk.¹⁴⁰

Også gullbegreene som anvendes i vers 7 understreker den royale luksusen som er med å prege interiøret og atter vise overflod:¹⁴¹ «Drikkene blev skjenket i skåler av gull, og skålene var alle ulik hverandre, og kongelig vin var det i mengde, som det høvde hos en konge.»¹⁴² At alle skålene var ulik hverandre kan ifølge Berlin tolkes som at det var en rekke designere fra hele kongens rike som fikk vist frem sine verk i slottet. Alternativt kan gullskålene være gaver fra fjerntliggende provinser, eller indikere at ingen av gjestene brukte den samme skålen om igjen.¹⁴³ Uansett hva som var forfatterens intensjon, og uansett hvor satirisk man kan lese kongens flotte luksus i møte med hans dårlige lederevner, estetiserer forfatteren i settingen og lar ingen være i tvil allerede fra bokens start: kongen omgis med ekstravaganse og estetikk.

4.1.2 Utendørs estetikk

Alle fortellinger vil enten gjennom forfatteren eller leseren plasseres i tid og rom, og en fortellings setting forteller hvor et narrativ finner sted. I tillegg til stedsangivelse og datering («i de dager da kong Ahasverus satt på sin kongetrone i borgen Susan»)¹⁴⁴ peker Resseguie på at arkitektoniske strukturer også er sentrale for et narrativs setting og kan være symbolske.¹⁴⁵ Det er med andre ord verdt å legge merke til hvilke fysiske strukturer karakterene befinner seg i. Menneskeskapte bygninger som for eksempel tempel, forgård, hage, eller en dør kan fortelle oss hvor handlingen foregår, utspenner seg - og utvikler seg. Som vist ovenfor, formidler borgen Susan pomp og prakt. Men også Ester 1:5, enn hvor anonymt det kan oppfattes, forteller om estetikk utenfor borgens vegger: «Da de dager var til ende, gjorde kongen et gjestebud i syv dager for alt folket som fantes i borgen Susan, både store og små, i forgården til haven ved kongens slott.»¹⁴⁶ Den blotte teksten forteller ikke noe om hvordan det ser ut i forgården til hagen ved kongens slott,¹⁴⁷ men det forteller om en viss

---

¹³⁹ Bibelen 1930

¹⁴⁰ Berlin 2001a:79

¹⁴¹ Berlin 2001a:9

¹⁴² Ester 1:7. Bibelen 1930

¹⁴³ Berlin 2001a:9

¹⁴⁴ Ester 1:2. Bibelen 1930

¹⁴⁵ Resseguie 2005:100

¹⁴⁶ Ester 1:5

¹⁴⁷ Se fotnote 125 om plasseringen av festen jfr. Berlin og Bar-Efrat.

størrelsesorden på kongens eiendom. Her holdes et syv dagers gjestebud for en enorm mengde mennesker, og det er lite sannsynlig at estetikken forvitrer i møte med hagen kontra interiørbeskrivelsene i 1:6-7. Ordene גִּינָת (ginnat, *garden*)¹⁴⁸ og בֵּיתָא (bitan, *house, palace*)¹⁴⁹ betegner at den ligger ved palasset. Berlin skriver at persiske kongelige hager ble ansett som ren luksus, og selv om direkte beskrivelser av hagen i Susan utelates, viser kilder at denne type hager oppstod under regjeringen av assyriske konger, og de store anleggene inneholdt ville dyr, vannkilder og trær.¹⁵⁰ Det er også trolig hit kongen går i fullt raseri etter at Ester har pekt ut Haman som motstander og fiende.¹⁵¹

Resseguie skriver om arkitekturniske settinger i sin bok om narrativ metode. Han peker blant annet på Mieke Bals forslag om at det å skille mellom en innendørs og utendørs setting kan være viktig i en narrativ analyse; i noen fortellinger kan innsiden symbolisere noe trygt – eller motsatt; innesperret, mens utsiden kan signalisere noe som er utrygt – eller motsatt; frihet.¹⁵² I Esters tilfelle kan det virke som om ingen av rommene er trygge, enn hvor vakre de måtte være. Vi kan blant annet se på et ord som gjentas flere ganger i Esters bok,¹⁵³ det hebraiske ordet for forgård חֲצֵרָה (chatser).¹⁵⁴ *Brown-Driver-Briggs* betegner dette for å være *court* “in one great enclosure.”¹⁵⁵ I tråd med Bal, kan man lese at denne arkitekturniske settingen er utrygg for Ester når det er snakk om den indre gården til kongens hus; her er hun sjanseløs uten å finne nåde for kongens øyne. Det er bare én gang at חֲצֵרָה har en beskyttende funksjon; det er når Mordekai i 2:11 går frem og tilbake utenfor forgården til kvinnehuset for å hver dag se hvordan det stod til med Ester, og hva de gjorde med henne.

Jeg har nå belyst estetikkens funksjon i settingen i starten av Esters bok. Til tross for at kapittel 1 fungerer som en prolog (jfr. Berlin) eventuelt som én akt (jfr. Bush) og ikke som en del av bokens hovedplott, hjelper den narrative metoden oss til å se at vi ikke trenger å hoppe bukk over estetikkens funksjon i de første versene av Ester: beskrivelsene av borgen Susan setter en standard for det kongen omgir seg med, og byr på en estetisk setting som vekker sansene for det vakre og ekstravagante. Denne overdrevne luksusen baner vei for resten av historien som forteller om Vastis opposisjon, Esters innkomst og i siste instans: hennes redning av det jødiske folk. La oss nå ta en titt på de vakre kvinnene i borgen Susan.

---

¹⁴⁸ Brown, Driver & Briggs 2006:171. Strongs referanse 1594

¹⁴⁹ Brown, Driver & Briggs 2006:113. Strongs referanse 1055

¹⁵⁰ Berlin 2001a:9

¹⁵¹ Ester 7:7-8

¹⁵² Resseguie 2005:100-101

¹⁵³ Ester 1:5, 2:11, 4:11, 5:1-2, 6:4-5

¹⁵⁴ Brown, Driver & Briggs 2006:347. Strongs referanse 2691

¹⁵⁵ Brown, Driver & Briggs 2006:346-347. Strongs referanse 2691

5 Esters vakre kvinner

I Esters bok blir de to navngitte kvinnene¹⁵⁶ Vasti og Ester direkte beskrevet som vakre, men det er tydelig at alle kvinnene som kongen søker etter - og som ankommer haremet i kapittel 2 også er vakre. Ovenfor har jeg pekt på noe av den estetiske settingen disse kvinnene plasseres i, og jeg vil nå vise til bibelvers i Ester som har en direkte karakterisering av Vasti og Ester. I likhet med mange andre bibelhistorier og fortellinger, blir disse karakterene introdusert i starten av narrativet.¹⁵⁷ De to kvinnelige karakterene kommer på banen i starten av kapittel 1 og 2, og mellom disse søkes det etter en ny og vakker dronning.

Ytre skjønnhet nevnes i fire vers i Esters bok: 1:11, 2:2-3, 2:7, mens 2:9 og 2:12 handler om de såkalte “beauty treatments” som kvinnene skal bruke. I de fire førstnevnte versene brukes en direkte karakterisering hvor vi blir fortalt at kvinnene er – eller skal være vakre jamfør kongens bud. Jeg vil nå se på disse versene og peke på hva Esternarrativet byr på av direkte beskrivelser av ytre estetikk, og hvordan dette kan leses gjennom en narrativ tilnærming.

5.1 Den vakre Vasti

Vasti er en del av kongens velstand, og på samme måte som vinen deles ut til alle og enhver i forskjellige gullskåler, skal også Vastis skjønnhet deles.¹⁵⁸ Når kongen etter syv dager med kontinuerlig drikking beordrer sine syv navngitte hoffmenn til å hente inn Vasti for å vise frem hennes skjønnhet,¹⁵⁹ understreker det hans byråkratiske makt, i likhet med sin materialistiske makt som beskrives i Ester 1:6.¹⁶⁰ Grunnteksten og den engelske oversettelsen sier i Ester 1:11:

---

¹⁵⁶ Merk at det er tre navngitte kvinner i Ester; Vasti, Ester og Seres, Hamans kone. Seres har ingen direkte beskrivelser.

¹⁵⁷ Bar-Efrat 1989:113

¹⁵⁸ Berlin 2001a:14

¹⁵⁹ Ester 1:10

¹⁶⁰ Berlin skriver om Ester 1:10: “The mention of these seven tongue-twisting names, like the ten names of the ten sons of Haman, provided an added touch of comedy. [...]. The effect of all this quasi-authentic detail, like the exotic terms describing the decor in verse 6, adds to the picture of exaggerated luxury, and in this case, of a large bureaucracy.” Berlin 2001:14

מְרָאָהּ הִיא כִּי־טוֹבַת. לְהַבִּיא אֶת־וַשְׁתִּי הַמְלֵכָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ בְּכִתּוֹר מַלְכוּת לְהַרְאוֹת הָעַמִּים וְהַשָּׂרִים אֶת־יָפְיָהּ

to bring before him Queen Vashti, wearing her royal crown, in order to display her beauty to the people and nobles, for she was lovely to look at

Vastis utseende beskrives med substantivet יָפְיָהּ (fra yophi: *beauty*)¹⁶¹ og adjektivet טוֹבַת (fra towb, *beautiful*).¹⁶² Disse ordene gjentas i de fire versene hvor ytre skjønnhet kommer på banen. Det er tydelig at Vasti i 1:11 skal vises frem לְהַרְאוֹת (fra raah: *to see*)¹⁶³ nettopp på grunn av “hennes skjønnhet”: יָפְיָהּ.¹⁶⁴ Til tross for at direkte beskrivelser av ytre skjønnhet beskrives med et få antall ord i Ester, er det kun her i 1:11 vi ser substantivformen av יָפִי som er avledet av verbet יָפָה som kan oversettes: *be fair, beautiful*.¹⁶⁵¹⁶⁶

Adjektivet טוֹב (towb)¹⁶⁷ kan i videste forstand tolkes som *pleasant, agreeable, good*, og kommer av verbet med samme rot. Denne roten er å oppdrive en rekke ganger i Ester, og brukes om det som er godt og til behag. For eksempel brukes roten טוֹב to ganger i 8:5 når Ester spør om hennes forespørsel behager kongen, og om hun behager ham.¹⁶⁸

I Ester 1:11 er det tydelig at det som er til behag er Vastis skjønnhet – samtidig som hennes rolle i narrativet er forrykende kort. Etter at hun nekter å kle seg i sin kongelige krone og vise sin synlige, ytre skjønnhet for kongen og hans gjester, mister hun dronningtittelen og skilles fra kongen. Likevel har hun satt standarden og anslag for veien videre: hun er vakker - og kongens nye dronning kan ikke være noe annet. Vi kan derfor lese den direkte beskrivelsen av Vasti som et frampek: det er et hint som legger premisset for hvem som skal velges til ny dronning - og som i sin tur vil påvirke resten av historien. Til tross for at Vastis skjønnhet kun nevnes i ett vers og fungerer som en prolog som resten av kapittel 1, blir hennes utseende toneangivende.

Riktignok mener Fox at fokuset i Ester 1:11 er på Vastis motstand. Han mener at Vastis opposisjon mot kongen krever at den nye dronningen skal være av en mildere og mer kalkulerende type, noe Ester skal vise seg å være: “The Vashti episode is prefixed to the story

¹⁶¹ Brown, Driver & Briggs 2006:421. Strongs referanse 3308

¹⁶² Brown, Driver & Briggs 2006:373. Strongs referanse 2896

¹⁶³ Brown, Driver & Briggs 2006:906. Strongs referanse 7200. Legg merke til at det samme verbet blant annet brukes i 1:4 når kongen vil vise frem sin storhet: בְּהַרְאוֹתוֹ (beharotow, *When he showed*)). Brown, Driver & Briggs 2006:908

¹⁶⁴ Brown, Driver & Briggs 2006:421. Strongs referanse 3308

¹⁶⁵ Brown, Driver & Briggs 2006:421 Strongs referanse 3302

¹⁶⁶ Bjørkmo 2020:9-10

¹⁶⁷ Brown, Driver & Briggs 2006:373. Strongs referanse 2896

¹⁶⁸ Ester 8:5

to demonstrate that humility and indirection were necessary to Ester's success."¹⁶⁹ Adele Berlin følger også en lignende tolkning av Vasti, i likhet med andre kommentarer som ser på karakteriseringen av kongens første kone i en mer femininstisk retning;

Vasti's point of view is never given. She does not speak, not because the author "silenced" her, but because the plot requires that we see her only through the eyes of men. Her absence – both her voluntary and her involuntary absence—is the most powerful aspect of her characterization.¹⁷⁰

Samtidig vil jeg påstå at man overser noe svært essensielt i Ester 1:11 dersom man hopper bukk over den direkte karakteriseringen man får av Vasti. Gjennom en narrativ tilnærming av estetikken i Ester legger man ikke bare merke til at Vasti nekter å adlyde kongen; det er den *vakre* dronningen som nekter å vise frem sin *skjønnhet*. Det får ekstreme følger for hovedplottet som etter hvert dukker opp. Med sitt utseende er Vasti med på å sette standarden for hvordan en dronning i Susan skal se ut, og her kommer den jødiske Ester inn. Men for at Ester i det hele tatt kan få en posisjon til å redde det jødiske folket, må den vakre Vasti være borte. Og borte blir hun. Det er Vastis skjønnhet som skaper konflikten hun settes i; det er fordi hun er vakker at hun skal vises frem.¹⁷¹ Slik kan vi lese at Vastis vakre ytre gir henne problemer: hun vil ikke være en pyntegenstand, og med det vil ikke kongen lengre være gift med henne. Dermed blir den fysiske presentasjonen av Vasti toneangivende for det som følger i historien, og et premiss for hvem som skal – og *kan* overta dronningkronen. For den nye dronningen må også være vakker, noe også "[...] kongens menn som gjorde tjeneste hos ham"¹⁷² presiserer i påfølgende vers fra Ester 2:2-3 som sitert nedenfor.

5.2 Kongebud med estetiske krav

וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי־הַמֶּלֶךְ מִשְׂרָתָיו יִבְקֹשׂוּ לַמֶּלֶךְ נְעָרוֹת בְּתוּלוֹת טוֹבוֹת מִרָאָה
וַיִּפְקֹד הַמֶּלֶךְ פְּקִידִים בְּכָל־מְדִינֹת מְלֻכּוֹתָו וַיִּקְבְּצוּ אֶת־כָּל־נַעֲרֵה־בְּתוּלוֹהָ טוֹבוֹת מִרָאָה אֶל־שׁוֹשַׁן הַבִּירָה
אֶל־בֵּית הַנְּשִׂים אֶל־יַד הַגָּאֵר סָרִיס הַמֶּלֶךְ שֹׁמֵר הַנְּשִׂים וְנִחְוֹן תַּמְרוּקֵיהֶן

¹⁶⁹ Fox 2010:201

¹⁷⁰ Berlin 2001a:lvi

¹⁷¹ Se mer om konflikt i punkt 6.1.2.

¹⁷² Ester 2:1

2 Then the king's personal attendants proposed, "Let a search be made for beautiful young virgins for the king.

3 Let the king appoint commissioners in every province of his realm to bring all these beautiful young women into the harem at the citadel of Susa. Let them be placed under the care of Hegai, the king's eunuch, who is in charge of the women; and let beauty treatments be given to them.

Mens kapittel 1 fokuserer på materialistisk skjønnhet og Vastis opposisjon, kommer det et ytterligere skjønnhetsfokus i kapittel 2. I Ester 2:4 setter kongen i gang søket etter en ny dronning i Vastis sted; etter at sinnet har lagt seg er han klar for å finne seg en ny kone - eller *koner* i flertall. Det er et premiss at de som skal hentes inn til harem er unge, vakre og jomfruer. I likhet med Vasti fra 1:11 brukes også substantivet מְרֹצָה (fra mareh: *sight, appearance, vision*),¹⁷³ og adjektivet טוֹבוֹת (fra towb: *beautiful*).^{174 175} Samtidig får vi ikke vite *hvordan* Vasti var vakker - eller hvilket skjønnhetskrav det skulle være til de nye og unge jentene. Hvordan kvinnene var vakre, eller hvilken skjønnhetsstandard de ble målt etter, forteller ikke historien noe om. Men det er tydelig at når de har blitt fraktet til harem, er kosmetikk sentralt, noe jeg skal se nærmere på i punkt 5.4.1.

Av kongebudet som skal sendes ut fra borgen Susan søkes det etter jomfruer i flertall בְּתוּלוֹת (fra bethulah: *a virgin*)¹⁷⁶ som er unge. Hva har alder å si for en kvinnes ytre skjønnhet i Esters bok? Det er tydelig at det finnes en aldersgrense for de som skal hentes inn til kongens harem, samtidig som Leonard J. Greenspoon skriver at substantivet נַעֲרָה (naarah)¹⁷⁷ som oversettes både med "jente" og "ung kvinne" ikke nødvendigvis skal tolkes som en svært ung person i dette narrative. Han mener at med tanke på at den nye dronningen også skulle bli utvalgt på bakgrunn av seksuelle prestasjoner i møte med kongen, er det mer sannsynlig at vi snakker om en ung kvinne.¹⁷⁸ Dette presiserer også Bush i sin kommentar som oversetter begrepet til «en ung kvinne i gifteklar alder.»¹⁷⁹ Likevel kommer vi ikke unna det faktum at ytre estetikk i Esters bok er knyttet til en kvinnes alder.

---

¹⁷³ Brown, Driver & Briggs 2006:909. Strongs referanse 4758

¹⁷⁴ Brown, Driver & Briggs 2006:373. Strongs referanse 2896

¹⁷⁵ Bjørkmo 2020:11

¹⁷⁶ Brown, Driver & Briggs 2006:143. Strongs referanse 1330

¹⁷⁷ Brown, Driver & Briggs 2006:655. Strongs referanse 5291

¹⁷⁸ Crawford & Greenspoon 2003:241. Se også Brenner 1995:50 om å være under Hegais tilsyn som en eventuell overgangsrite fra jente til kvinne.

¹⁷⁹ Bush 2015:361

Det kan dermed være interessant å se på *hvem* det er som oppmuntrer kongen til å søke etter disse såkalte «vakre unge jomfruer» - det er kongens tjenere.¹⁸⁰ Ordet som her brukes for kongens tjenere, er נַעֲרָיִם (fra naar)¹⁸¹ som ifølge ordboken kan tolkes i flere retninger: *a boy, lad, youth, retainer*. Den norske 1930-oversettelsen betegner dette nomenet som «kongens menn», mens Bibelen 2011 oversetter det til «unge menn.» Den ulike bruken av dette ordet kan gjennom en narrativ tilnærming endre oppfattelsen av intensjonen bak kongebudet ettersom hvilken oversettelse man bruker av Ester 2:2-3. Var det fordi kongens menn var *unge gutter* at de ville forslå unge kvinner for kongen – fulgte de om mulig sine egne preferanser? Var Vasti selv en ung kvinne, eller hadde hun begynt å bli gammel, så en ny, ung dronning ville glede kongen? Eller skal vi kanskje se til Ester 1:19 hvor en av de syv som står kongen nærmest; Memukan sier at: “[...] kongen skal gi hennes kongelige verdighet til en annen kvinne, som er bedre enn hun!”¹⁸² Kan det faktisk være at kongen skal finne noen som er bedre enn Vasti også handle om at hun har en bedre attraktivitet – herunder alder? Det blir bare spekulasjoner, og det er fånøyttes å antyde alder på både kongens tjenere, kvinnene de søkte etter, samt Vasti og Ester. Likevel er det ikke noen tvil: både kongens tjenere og kongen selv har en tydelig preferanse for *unge vakre jomfruer*.

Tjenernes forslag som kongen synes godt om, er at «I hver provins i riket kunne kongen gi noen i oppgave å samle alle vakre unge jomfruer og sende dem til haremet i borgen Susa.»¹⁸³ Disse såkalte «noen» i 2011-oversettelsen kommer fra ordet פָּקִיד (paqid)¹⁸⁴ som kan tolkes som *commissioner, deputy, overseer*. Det er med andre ord utvalgte menn fra hver provins som får i oppgave å velge ut hvem de anser for å være vakre i sine provinser. Å skulle velge ut fra alder og kravet om at kvinnen var jomfru, kan fremstå som hakket mer objektivt enn å i tillegg skulle plukke ut de av disse som også er vakre. Kongebudet ber om at samtlige vakre unge jomfruer i hver provins skal sendes til haremet, samtidig som det ikke defineres hvordan en vakker kvinne ser ut. Som tidligere nevnt er estetikk og *hva* som er ansett for å være vakkert ikke en fast størrelse. Det blir derfor en individualistisk oppgave for mennene i hver provins å peke ut de kvinnene de selv anser som vakre.

Gjennom den narrative tilnærmingen blir det også en individualistisk oppgave for leseren av Esters bok å se for seg hvordan disse kvinnene var vakre: vi får ikke vite mer enn det teksten forteller oss, men vi danner oss indre bilder av hvordan disse kvinnene kan ha sett

---

¹⁸⁰ Ester 2:2

¹⁸¹ Brown, Driver & Briggs 2006:654. Strongs referanse 5289

¹⁸² Ester 1:13e Bibelen 1930

¹⁸³ Ester 2:2a Bibelen 2011

¹⁸⁴ Brown, Driver & Briggs 2006:824. Strongs referanse 6496

ut ifra våre egne preferanser. Men vi er i likhet med de utvalgte mennene i Esters bok også preget av generelle oppfatninger av hva ytre skjønnhet i vår tid og kultur består av.

5.3 Den vakre Ester

Ester 2:7

וַיְהִי אִמֶּן אֶת־הַדּוֹסָה הִיא אֶסְתֵּר בַּת־דָּדָו כִּי אֵין לָהּ אָב וְנָאִם וְהַנְּעֻרָה יָפֵת־תֵּאֵר וְטוֹבַת מְרָאָה וּבְמֹת אֲבִיהָ
: וְאִמָּהּ לְקַנְיָהּ מְרֻדָּגַי לִו לְבַת

Mordecai had a cousin named Hadassah, whom he had brought up because she had neither father nor mother. This young woman, who was also known as Esther, had a lovely figure and was beautiful. Mordecai had taken her as his own daughter when her father and mother died

Ester er den eneste navngitte kvinnen som nevnes i forbindelse med søket etter en ny dronning. Dette er i seg selv et helt tydelig hint og et narrativt frampek for hennes betydning for resten av historien. Men også de direkte beskrivelsene av henne avslører hvorfor hun kommer på banen; hun oppfyller kongebudet. Den første karakteristikken av Ester at hun er foreldreløs og derfor bosatt hos sin onkel Mordekai. Slik plasseres Mordekai i narrativet, Ester inn provinsen og som en av de som kongebudet gjelder, og informasjonen om hennes status som foreldreløs om hennes stand. Neste setning forteller om Esters ytre karakteristikk; hun er ung, med en fin figur – og hun er vakker. Som Bush skriver i sin oversettelse: “fair of figure and lovely of appearance,”¹⁸⁵ eller med et trykk på «*very* beautiful young woman.»¹⁸⁶ Med andre ord fyller hun samtlige krav etter kongens preferanser. På denne måten leser man inn en årsakssammenheng mellom 1:11 og 2:7; på grunn av at Vasti er kastet ut av slottet, må kongen finne en ny vakker dronning. Når forfatterens direkte og karakteriserende blick kun rettes mot den vakre Ester, er det ikke så vanskelig for leseren å se for seg hva som kommer til å skje; hun kommer til å være en av de som sendes til kongens harem, og hun kommer til å være sentral for historiens gang. Til tross for at de direkte

---

¹⁸⁵ Bush 2015:358

¹⁸⁶ Bush 2015:368

beskrivelsene av Ester er svært få, får vi vite mer om hennes utseende enn hos Vasti da Esters kroppsfasong også nevnes. La oss gå nærmere inn på disse direkte karakteristikkene.

Som vist ovenfor, beskrives Vatis ytre karakteristikk med substantivet יָפִיָּה (fra yophi, *beauty*)¹⁸⁷ og adjektivet טוֹבָה (fra towb: *beautiful*).¹⁸⁸ Ester karakteriseres også med adjektivet טוֹבָה, i tillegg til יָפִיָּה (fra yapheh: *fair, beautiful*).¹⁸⁹ Det forteller oss at hun hadde *en vakker form*; תֵּצֵר (toar: *outline, form*).¹⁹⁰ I likhet med Vasti er Ester vakker å se på; i 2:7 brukes מַרְאֵה (fra mareh: *sight, appearance, vision*)¹⁹¹ som kommer fra raah som ble brukt i 1:11 om Vasti for at hun skulle vise seg frem: לְהִרְאוֹת (fra raah: *to see*).¹⁹²

At Esters kroppsfasong belyses i 2:7 er unikt for henne. Det er kun i dette verset at en kvinnes fasong i Esters bok nevnes, og gjennom denne informasjonen kan man tolke karakteriseringen av Ester som noe ekstra; hun er ikke bare vakker, hun har også en god kroppsfasong. Hva denne fasongen er, får vi ikke ytterligere kunnskap om. Det hebraiske ordet for *form* תֵּצֵר (toar)¹⁹³ kommer fra verbet תָּצַר som i demonstrativ form blant annet blir brukt i Jesaja 44:13 om å *forme* idoler. Slik kan ordet også anvendes til handlingen det er å forme eller skape. Dersom vi ser til Bibelen 1930 og 2011 legger man merke til at begge bruker tolkningen *velskapt* i sin oversettelse av substantivet תֵּצֵר i 2:7: “Den unge pike var velskapt og fager” og “Hun var en velskapt og vakker ung kvinne.”¹⁹⁴ Om vi ser på den engelske versjonen av *New International Version* som sitert ovenfor, tolkes det til at Ester «had a lovely figure». Dette kan gi ulike tolkninger gjennom en narrativ tilnærming; å være velskapt og å ha en fin figur er ikke helt det samme. Å være velskapt kan tolkes i en større kontekst hvor hele personen er velskapt, fra topp til tå (hva enn det eventuelt må innebære!). Å ha en fin figur derimot, gjør at kroppens linjer og form/fasong får et større fokus. Uansett hvilke av disse oversettelsene man lander på, er det ingen tvil om at forfatteren understreker Esters skjønnhet; hun er ikke bare vakker, også kroppen hennes er velskapt/fin form.

Vi kan se lignende beskrivelser av det mannlige kjønn i 1.Mosebok 39:6b hvor Josef karakteriseres følgende:

וַיְהִי יוֹסֵף יָפִיָּהּ תֵּצֵר וְיָפִיָּהּ מַרְאֵה:

¹⁸⁷ Brown, Driver & Briggs 2006:421. Strongs referanse 3308

¹⁸⁸ Brown, Driver & Briggs 2006:373. Strongs referanse 2896

¹⁸⁹ Brown, Driver & Briggs 2006:421. Strongs referanse 3303

¹⁹⁰ Brown, Driver & Briggs 2006:1061. Strongs referanse 8389

¹⁹¹ Brown, Driver & Briggs 2006:909. Strongs referanse 4758

¹⁹² Brown, Driver & Briggs 2006:906. Strongs referanse 7200

¹⁹³ Brown, Driver & Briggs 2006:1061. Strongs referanse 8389

¹⁹⁴ Bjørkmo 2020:12

Now Joseph was well-built and handsome

Bibelen 1930 oversetter dette til «Og Josef var vakker av skapning og vakker å se til.» Her ser vi at Josefs kroppsfasong nevnes, i tillegg til at han karakteriseres med adjektivet יָפֵה (fra *yapheh, fair, beautiful*).¹⁹⁵ Det som er spesielt interessant med dette tilfellet, er at noen engelske bibeloversettelser tolker dette til «handsome» når det brukes i maskulin form; Josef er med andre ord *kjekk*. Når det samme ordet brukes om Ester i feminin form, er hun «fair/beautiful.» Hva forteller dette oss om skjønnhet generelt? Er en kvinne vakker, mens en manns vakre utseende er å være *kjekk*?¹⁹⁶ Hva יָפֵה ytterligere innebærer får vi verken vite hos Josef, Ester eller Vasti. Vi får ikke mer informasjon om hvordan Ester var vakker eller hvordan den fine kroppen hennes ser ut. Dermed blir spørsmålet hvorfor vi får informasjon om dette i det hele tatt. Gjennom en narrativ tilnærming blir flere ting tydelig: Esters skjønnhet må være sentralt for historiens gang. At hun er den eneste kvinnen som introduseres i forbindelse med kongebudet, og at hun også karakteriseres som veldig vakker, varsler leseren om hennes signifikante rolle i historien. Ester er den eneste av alle kvinnene i alle kongens provinser som presenteres med navn og ytre karakterisering. Slik signaliserer historien at det ikke er hvilken som helst karakter det er snakk om når Ester introduseres i 2:7. Og etter endt skjønnhetsrituale (se punkt 5.4.1) utvikles karakteren hennes ytterligere.

5.3.1 Karakterutvikling

Det er tydelig at Ester både ser bedre ut og presterer bedre i møte med kongen enn de andre kvinnene. 2:17 forteller: «Kongen fikk Ester mere kjær enn alle de andre kvinner; hun vant nåde og yndest hos ham fremfor alle de andre jomfruer. Han satte en kongelig krone på hennes hode og gjorde henne til dronning i Vastis sted.»¹⁹⁷ Gjennom at Ester 1) presenteres som en vakker jødisk kvinne, 2) går gjennom en omfattende skjønnhetsbehandling og 3) krones til dronning, kan vi gjennom narrativ metode se at karakteren hennes utvikler seg på to plan; statusmessig og utseendemessig. Grunnteksten sier at hun foran *kongens ansikt*

---

¹⁹⁵ Brown, Driver & Briggs 2006:421. Strongs referanse 3303

¹⁹⁶ Bjørkmo 2020:13

¹⁹⁷ Ester 2:17. Bibelen 1930

oppnådde mer nåde חַן (*chen*: favor, grace)¹⁹⁸ enn de andre kvinnene. Men חַן kan også tolkes som *eleganse*, og *Strong's Exhaustive Concordance* gir eksempler på hvordan man kan nærme seg dette: «Subjective (kindness, favor) or objective (beauty)[.]»¹⁹⁹ Dersom vi drar en mulig tolkning i denne retningen kan vi driste oss til å lese inn en større eleganse eller skjønnhet hos Ester enn hos de andre kvinnene. Selv om grunnteksten ikke direkte bruker ordet skjønnhet, må Ester ha vunnet missekonkurransen både basert på sin natt med kongen, men også sitt utseende. Vi kan ikke anta noe annet enn at den tolv måneders lange skjønnhetskuren gjennom oljer, kosmetikk og mat må ha vært med å påvirke hennes ytre karakter i en positiv retning. Samtidig har Ester en klar fordel; på grunn av at hun innledningsvis karakteriseres som vakker og med fin form, har forfatteren hintet om hvem kongen kommer til å velge. For av alle kvinnene som ankommer Susan, er det kun Esters navn, utseende og form som nevnes. De andre kvinnene er allerede plassert i bakgrunnen, og blitt statister før de har entret haremet. Det forteller oss igjen estetikkens funksjon i presentasjonen av Ester i 2:7; når Ester introduseres er forfatteren nødt til å plassere henne (og Mordekai) inn i narrativet, forklare hennes innpass i borgen – og legge grunnlaget for at hun kronas til dronning Vastis sted i 2:17. Alt dette er først og fremst mulig fordi hun er vakker. For å gjenta Bar-Efrat: bibelkarakterenes utseende nevnes kun ved sjeldne anledninger, men når dette nevnes er det fordi informasjonen er sentralt for historiens gang.²⁰⁰

I anledning dronningutvelgelsen arrangerer kongen en ny storslagen bankett; «Kongen holdt et stort festmåltid for alle stormennene og tjenerne sine, en fest for Ester. Han ga provinsene skattelette og delte ut gaver på kongelig vis.»²⁰¹ Bush peker på at dette festmåltidet henger sammen med Vastis gjestebud i 1:9 og at det står i kontrast til dette; nå bærer Ester den kronen som Vasti nektet å ta på seg, og igjen kan kongen vise frem sin pomp og prakt ved å invitere noble gjester og i tillegg til å by på skattelette og gaver.²⁰²

En videre narrativ tilnærming til Esters karakterutvikling leder til spørsmålet: bidrar en endring i karakteren til at vi som lesere får en pekepinn om handlingen eller poenget med fortellingen?²⁰³ Svaret er uten tvil ja. Det er Esters skjønnhet som i det hele tatt muliggjør at hun kommer innenfor slottets vegger. Hadde hun ikke vært vakker, hadde hun ikke fått en

---

¹⁹⁸ Brown, Driver & Briggs 2006:336. Strong's referanse 2580. Ordet kommer fra verbet חָנַן (*chanan*: beseech) som blant annet finnes i Ester 4:8 og 8:3. Brown, Driver & Briggs 2006:335. Strong's referanse 2603

¹⁹⁹ Bible Hub. Hentet fra: <https://biblehub.com/hebrew/2580.htm>

²⁰⁰ Bar-Efrat 1989:48

²⁰¹ Ester 2:18. Bibelen 2011

²⁰² Bush 2015:370

²⁰³ Resseguie 2005:243

posisjon til å kunne redde det jødiske folket. Som Ester Fuchs skriver i boken *Women in the Hebrew Bible*: “In Esthers case, the description of external features appears not as a victorious effect but as cause for success.”²⁰⁴ Det er på grunn av Esters skjønnhet at hun tas med til slottet, og for at vi i det hele tatt som lesere kan antyde at hennes rolle i narrativet kommer til å lykkes.²⁰⁵ Jeg vil derfor påstå at estetikken i Esters bok har en unik funksjon: selv om det kun er et fåtall beskrivelser at ytre skjønnhet i denne historien, er de avgjørende for at det jødiske folket kan reddes.

Men for å komme helt inn til kongens kammers, må Ester i likhet med de andre gå gjennom et skjønnhetsrituale. Jeg vil nå belyse ulike estetiske virkemidler, med fokus på skjønnhetsritual og forskjellige rekvisitter som formidler estetikk i Esters bok.

5.4 Estetiske virkemidler

5.4.1 Skjønnhetsritual

Med Ester inne i slottet, settes hun og alle de andre kvinnene som befinner seg i den samme situasjon som henne, inn i en årelang skjønnhetsforberedelse. Det er med andre ord ikke bare kongens fester (deriblant en 180 dagers-fest) som tar tid, også kosmetiske ritualer skal foregå over et helt år:

Ester 2:12

וּבַהֲגִיעַ תֶּרֶךְ נַעֲרָה וְנַעֲרָה לְבֹא | אֶל־הַמֶּלֶךְ אֶחָשְׁוֶרְשׁ מִקִּץ הַיּוֹת לֵאמֹת הַנָּשִׁים שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ כִּי כֵן יִמְלֹאוּ יָמֵי מְרוּקֵיהֶן וְשֵׁשׁ חֳדָשִׁים בְּשֶׁמֶן הַמֶּר וְשֵׁשׁ חֳדָשִׁים בְּבֹשְׂמִים וּבַתְּמָרוֹת וְגַם הַנָּשִׁים:

Before a young woman's turn came to go in to King Xerxes, she had to complete twelve months of beauty treatments prescribed for the women, six months with oil of myrrh and six with perfumes and cosmetics.

---

²⁰⁴ Bach 1999:81

²⁰⁵ Bjørkmo 2020:13

Forberedelsene før en av kvinnene kunne besøke kongens soverom, er nokså unik. Ester 2:12 forteller kort og konsist hva som kreves før man kalles inn til en natt med kongen: hele tolv måneder med skjønnhetsbehandlinger. Dette kravet var ufravikelig, også for Ester. Det kan vi lese gjennom ordet כְּדָת som kommer fra דָּת (*dath*: decree, law, usage)²⁰⁶ og som brukes en rekke ganger i Ester. Skjønnhetsregimet var med andre ord kongens ønske²⁰⁷ og dermed regulert i den persiske loven, foreskrevet med seks måneder med myrraolje, og seks måneder med parfyme og kosmetikk. Det var først når disse tolv månedene var fullendt (יְמֵי לְאֵן)²⁰⁸ at en kvinne var ferdig med behandlingen og klar for å møte kongen. La oss se nærmere på hva dette innebar.

Nomenet מְרוֹקֵי יָמָן er hentet fra verbet מָרַק (maruq: a scraping, rubbing) som kan oversettes til å skure, polere eller rense. *The Brown-Driver-Briggs* tolker dette til “a *scraping, rubbing*”, og de skriver i sin kommentar til Esther 2:12: “literally the days of their (bodily) rubbings, i.e. the year's preparation of girls for the harem.”²⁰⁹ *Strong's Exhaustive Concordance* skriver om verbet מָרַק: “properly, rubbed; but used abstractly, a rubbing (with perfumery) -- purification.”²¹⁰ Ritualet blir med andre ord knyttet til en type renselse, eventuelt bad. Dette skriver Fox om når han i sin kommentar av verset skriver: «Each maiden would spend six months in myrrh and six in perfumes and other cosmetics-not "applying" them but "in" them, the language suggesting a chemical bath to which the maidens' bodies were subjected.»²¹¹

Koblingen mellom skjønnhet og bad finner vi blant annet i historien om Batseba i 2. Samuelsbok hvor Daniel befinner seg på taket og ser en kvinne som bader; “og kvinnen var meget fager av utseende.”²¹² I beskrivelsen av Batseba brukes også טוֹבָה (fra towb: beautiful)²¹³ for å beskrive hennes ytre karakteristikk med adverbet מְאֹד (*meod*: very) for å understreke at hun var veldig vakker å se på (מְרֻצָּה).²¹⁴ Til forskjell fra kvinnene i Ester, beskrives badet som en renselse etter menstruasjon. Etter at David har hatt sex med Batseba, står det: “Hun hadde nettopp rensert seg etter at hun hadde vært uren. Siden gikk hun hjem

---

²⁰⁶ Brown, Driver & Briggs 2006:206. Strongs referanse 1881. Merk at dette ordet også blant annet brukes i 1:19 for å stadfeste at Vasti ikke lengre skal få møte kongen.

²⁰⁷ Brown, Driver & Briggs 2006:206. Strongs referanse 1881

²⁰⁸ Brown, Driver & Briggs 2006:570. Strongs referanse 4390

²⁰⁹ Bible Hub. Hentet fra: <https://biblehub.com/hebrew/4795.htm>

²¹⁰ Bjørkmo 2020:15

²¹¹ Fox 2010:35

²¹² 2. Samuelsbok 11:2

²¹³ Brown, Driver & Briggs 2006:373. Strongs referanse 2896

²¹⁴ Brown, Driver & Briggs 2006:909. Strongs referanse 4758

igjen.²¹⁵ ²¹⁶ Men i likhet med Ester, er renselsesprosessen nært knyttet til sensualitet og begjær. Utvelgelsen av en ny dronning er i Esters bok basert på to kriterier; kvinnens skjønnhet, og kvinnens seksuelle prestasjoner. Førstnevnte er eksplisitt, mens sistnevnte er mer implisitt; 2:14 skriver at en kvinne kun gikk inn til kongen igjen dersom han fant glede i henne רָצוֹן (fra *chaphets*: desire).²¹⁷

Som alle andre, må Ester gå gjennom de lovpålagte skjønnhetsforberedelsene før hun kan møte kongen. Likevel har hun en fordel; ikke bare har hun blitt karakterisert som vakker og med en fin figur, hun vinner også gunst hos kvinnevokteren Hegai. Det gir henne en rekke fordeler i 2:9; «Han syntes godt om den unge kvinnen, og hun vant velvilje hos ham. Han sørget straks for at hun fikk den hudpleien og maten hun skulle ha. Han ga henne også sju utvalgte tjenestejenter fra slottet og flyttet henne og tjenestejentene hennes til den beste delen av haremet.»²¹⁸ Vi kan dermed lese at Ester kanskje fikk startet på sitt ettårige skjønnhetsregime hakket tidligere enn de andre kvinnene.²¹⁹ Hva kan dette eventuelt ha betydd? Kan vi anta at hun ble ferdig tidligere enn de andre kvinnene som ankom haremet samtidig som henne? Det beskrives også at Ester plasseres på haremetets beste sted, og med tanke på kongens vakre interiør i 1:6-7 kan vi tenke oss at det også handler om et luksuriøst og vakkert sted.

At Hagai «syntes godt om den unge kvinnen», er oversatt fra det hebraiske בְּעֵינָיו (fra *ayin*: an eye).²²⁰ Man kan derfor tolke verset i den retningen *Young's Literal Translations* foreslår: «and the young woman is good in his eyes».²²¹ Noe av det samme møter vi i oversettelsen av 2:17 som vi allerede har sett på, hvor grunnteksten sier at Ester fikk mer nåde foran kongen enn de andre kvinnene – som *kan* (riktignok nokså fritt) tolkes som “foran kongens ansikt”: לְפָנָיו (fra *panim* or *paneh*: face, faces).²²² לְפָנָיו oversettes vanligvis som preposisjonen «foran,» men ordet kommer altså fra ordet for «ansikt». Dersom vi ser at Ester får velvilje foran kongens *ansikt* og kvinnevokterens *øyne*, kroppsliggjøres bibelversene ytterligere; det er de synlige sansene som finner behag i Ester og som gir henne fordeler: hun

---

²¹⁵ 2. Samuelsbok 11:4

²¹⁶ I likhet med Ester er Batseba i første omgang kun et objekt som blir betraktet, og som heller ikke har en egen stemme før lengre ut i narrativet. Kristin Moen Saxegaard skriver i artikkelen “Bibelsk narratologi – Metode til lesning av bibelske fortellinger” om nettopp Batseba som utvikles til en full-fledge karakter i 1. Kongebok etter at hun i 2. Samuelsbok kun har vært kjent som «kvinnen» eller «datter av Eliam og hetitten Urias hustru.” Saxegaard 2008

²¹⁷ Brown, Driver & Briggs 2006:342. Strongs referanse 2654

²¹⁸ Ester 2:9. Bibelen 2011

²¹⁹ Fox 2010:32 og Bush 2015:365

²²⁰ Brown, Driver & Briggs 2006:744. Strongs referanse 5869

²²¹ Bible Hub. Hentet fra: <https://biblehub.com/ylts/esther/2.htm>

²²² Brown, Driver & Briggs 2006:815. Strongs referanse 6440

får et bedre bosted, tjenestepiker, starter ekstra tidlig på skjønnhetsritualet, og får utdelt såkalte matporsjoner מַנָּחַ (*manah*: part, potion)²²³ av Hegai. Hva kan maten eventuelt ha betydd for skjønnhetsforberedelsene? Ibn Ezra mener at dietten skulle være med på å gjøre kvinnene mer attraktive – om mulig for å gjøre de fetere.²²⁴ Vi kan i alle fall tolke verset dit hen at maten har en kobling med den tolv måneders lange skjønnhetsforberedelsen, uten at vi får vite hvilken type mat det er snakk om.

Paralleller mellom mat og skjønnnet finner man blant annet i Daniels bok. Dersom vi ser til Daniel 1:8-16, skal mennenes utseende sammenlignes etter ti dager ut ifra hvilken mat de spiser i kongens slott. Det er ekstra interessant at det også i Daniels tilfelle er snakk om at en av kongens ansatte finner velvilje hos han: «Gud lot hoffsjefen få godhet og velvilje for Daniel.»²²⁵ Det viser at både Esters kvinnevokter og Daniels hoffsjef har en sentral rolle i å bistå med skjønnhetsfremkallende verktøy. At Daniel får spise den maten han ønsker ved kongens bord, resulterer i at han og mennene som har spist grønnsaker og drukket vann ser bedre ut enn de som har fått kongens mat og vin.

I narrativet om Ester blir det tydelig at tolv måneder med skjønnhetsritualer gir det resultatet som kreves; missekonkurransen er vunnet og overstått, og Ester kronet til dronning i Vastis sted. Jeg vil nå gå nærmere inn på andre deler av settingen i Esters bok, herunder estetiske rekvisitter.

5.4.2 Rekvisitter

Esters bok er proppfull av rekvisitter som på ulike måter fargelegger og glitrer, og er med på å formidle hva som skjer. Kongen omgir seg som vi har sett med vakre gjenstander som gull- og sølvbenker, et ukjent antall gullskåler og hengende tekstiler i ulike farger. Han har også nok oljer og parfymer for at en rekke kvinner nærmest kan bade i skjønnhetsprodukter i et helt år. Men også det karakterene bærer på kroppen er med på å male et bilde av luksusen i det persiske riket; blant annet nevnes kongens og Mordekais klær, ring og krone, Esters klær og krone, samt en hest med krone. Ikke minst blir Ester benådet i møte med kongens gullsepter.

---

²²³ Brown, Driver & Briggs 2006:584. Strongs referanse 4490

²²⁴ Fox 2010:32

²²⁵ Daniel 1:9

La oss se litt nærmere på noen av disse rekvisittene og hvordan de er med å formidle estetikk i Ester.

5.4.2.1 Kongelig krone

En gjennomgående rekvisitt i Ester er kanskje ikke så overraskende for et kongelig slott; krone. I løpet av historien finner vi kroner på forskjellige hoder; Vasti,²²⁶ Ester²²⁷ og Mordekai²²⁸ (og er det noen som gjerne kunne tenkt seg en krone, så var det Haman!) I 1:11 presiseres det at Vasti skal vise sin skjønnhet med den kongelige kronen på hodet, og det samme ordet for krone brukes når Ester krones: כֶּתֶר (*kether*: crown).²²⁹ Dette ordet finnes kun i Esters bok,²³⁰ og det poengteres også at de er kongelige: מַלְכוּת (*malkuth*: royalty).²³¹

Gjennom den narrative tilnærmingen legger vi merke til at kvinnenenes kroner er viktige for kongen; han vil at Vasti skal bære den kongelige kronen i 1:11 når hun skal vise seg frem for kongen og hans gjester, og det beskrives eksplisitt i 2:17 at kongen selv plasserer en kongelig krone på Esters hode, et tegn på at hun har blitt dronning i Vastis sted.. Hvordan kunne disse kronene sett ut? Berlin henviser til Agnès Spyckets arbeid: «In Persian sculptures and seals, there are female figures wearing turreted or dentate crowns (a flat crown edged by a row of small triangles).»²³²

Men det er ikke bare mennesker som bærer kroner i Esters bok; også en hest får en *kongelig krone* på hodet. For når kongen spør Haman hvordan han bør ære en mann, tror Haman det er ham selv det er snakk om: «Så sa Haman til kongen: «Den mannen som kongen ønsker å hedre, skal en gi kongelige klær som kongen selv har båret, og en hest som kongen selv har ridd på, og som har fått en kongelig krone på hodet.»²³³ Her brukes de samme ordene som i 1:11 og 2:17: מַלְכוּת (*malkuth*: royalty)²³⁴ og כֶּתֶר (*kether*: crown).²³⁵ Som sagt så gjort. Hesten krones, Mordekai æres og Haman skjemmes. Disse versene forteller hvor sentralt

---

²²⁶ Ester 1:11

²²⁷ Ester 2:17

²²⁸ Ester 8:15

²²⁹ Brown, Driver & Briggs 2006:509. Strong's referanse 3804

²³⁰ Brown, Driver & Briggs 2006:509. Strong's referanse 3804. Berlin 2001a:14, Salvesen 1999:35

²³¹ Brown, Driver & Briggs 2006:575. Strong's referanse 4438. Malkuth kan tolkes som "royalty, royal power, reign, kingdom". Se også Brown, Driver & Briggs 2006:509. Strong's referanse 3804.

²³² Berlin 2001a:14

²³³ Ester 6:7-8. Ester 6:9 «La en av kongens fremste stormenn ta hånd om klærne og hesten. De skal ta klærne på den mannen som kongen ønsker å hedre, og la ham ri på hesten over torget i byen mens de roper foran ham: Slik gjør en med den som kongen ønsker å hedre!» Bibelen 2011.

²³⁴ Brown, Driver & Briggs 2006:575. Strong's referanse 4438. Malkuth kan tolkes som "royalty, royal power, reign, kingdom". Se også Brown, Driver & Briggs 2006:509. Strong's referanse 3804

²³⁵ Brown, Driver & Briggs 2006:509. Strong's referanse 3804

kongens vakre eiendeler var for Haman; når han trodde han skulle æres, var det viktig for han å bli sett med kongens klær og en hest med *kongelig krone*, samt æresord fra kongens fremste stormenn.

Ordet for Mordekais krone i 8:15 er fra *עֲטָרָה* (*atarah*: a crown, wreath)²³⁶ som kan tolkes som krone eller krans. Berlin antyder at *עֲטָרָה* var høyere enn kvinnenens krone *כִּתְרָה*, hvis utseende beskrives til forskjell fra historiens andre kroner; den er gullfarget og stor.²³⁷

Mordekai kles også opp i kongens klær i purpurblått og hvitt, i tillegg til at han bærer en kappe i lin og i rød purpur.²³⁸ Gjennom dette antrekket plasseres han blant kongens menn,²³⁹ og bekleddingens funksjon er å vise hans nye rolle og plassering i samfunnet. Som Resseguie skriver: selv om klær kan virke som en liten detalj, kan de symbolisere nye stadier i en karakters utvikling, fortelle noe om personens indre landskap, eller formidle sosial status.²⁴⁰ Dette blir ekstra tydelig i Mordekais tilfelle med tanke på at han foretar tre klesskift. For når det kommer Mordekai for øret at folket hans skal utslettes i 4:1, står det at han «flerret klærne sine og kledde seg i sekk og aske.»²⁴¹ Det er med andre ord lite luksus å spore. Men ikke nok med det; ikledd sekkestrie presiseres det også at han ikke har mulighet til å gå gjennom slottsporten. Kontrasten i de to nye klesskiftene skal vise seg å være store. For i kapittel 6 som sitert ovenfor, æres Mordekai ved at han rir på en kronet hest ikledd «kongelige klær som kongen selv har båret.»

I kapittel 8 er ikke Mordekais staselige klær bare et dagantrekk for en forbipasserende ridetur; han ikles kongens klær og krone som et symbol på sin nye stand og stilling. Antrekket er med på å formidle at han har overvunnet Haman, og avslutningsvis i boken omtales han som nest etter kongen i rang.²⁴² Gjennom disse radikale klesskiftene portretteres Mordekais posisjon og følelser gjennom det han har på seg: først som dypt fortvilet og distansert fra slottsporten i kapittel 4, deretter som en som skal æres av kongen i kapittel 6, og til slutt som konges øverste mann i kapittel 8. Gjennom dette siste og endelige antrekket skriver Bar-Efrat: “The apparel described here in considerable detail expresses the heights which Mordecai had reached and symbolizes his victory over his enemy, Haman [...]»²⁴³ Man kan med andre ord si at Mordekais transformasjon i narrativet illustreres gjennom endring av bekledding.

---

²³⁶ Brown, Driver & Briggs 2006:742. Strongs referanse 5850

²³⁷ Berlin 2001a:14

²³⁸ Ester 8:15

²³⁹ Berlin 2001a:79

²⁴⁰ Resseguie 2005:106

²⁴¹ Ester 4:1-2

²⁴² Ester 10:3

²⁴³ Bar-Efrat 1989:52-53

Jeg skal nå rette blikket mot jødenes fiende, Haman, som helt tydelig har et blikk for vakre gjenstander.

5.4.2.2 Sølvmynter og signetring

Kapittel 3 i Ester forteller at Haman æres av kongen og settes høyere enn alle stormennene som var sammen med ham. Men når han ser at den jødiske mannen Mordekai ikke vil falle ned på kne og bøye seg for ham, blir han rasende. Sinnet hans går ikke bare utover Mordekai, men hele det jødiske folket. Hans innsalg til kongen for å utrydde det jødiske folket er todelt: først forklarer han kongen at det jødiske folket ikke holder kongens lover – deretter legger han frem at utryddelse av jødene kan tilføre kongens skattekammer ti tusen sølv talenter. Interessant nok er det ikke sølvet som er viktigst for kongen når han tar av seg signetringen sin, gir den til Haman og sier: «Sølvet skal være ditt, og med folket kan du gjøre som du finner for godt.»²⁴⁴ Med dette sendes et kongebud ut, forseglet med denne signetringen *תבאט* (*tabbaath*: signet ring, ring, signet).²⁴⁵ Ordet for kongens signetring forekommer hele seks ganger i løpet av boken²⁴⁶ og er et tydelig tegn på autoritet og makt. Det forklares ikke hvordan ringen ser ut, men ringbæreren har myndighet til å utstede kongens ordrer. I løpet av historien vandrer ringen mellom tre menn; kongen, Haman og til slutt Mordekai. Ringen symboliserer på denne måten noe mer enn et sannsynligvis vakkert tilbehør til de staselige klærne: den vitner om en absolutt overordnet status og stilling: «For et skriv som er utstedt i kongens navn og forseglet med kongens signetring, kan ikke kalles tilbake.»²⁴⁷

I Hamans tilfelle kan vi legge merke til at han er todelt i sin higen etter anerkjennelse; han ønsker rikdom og penger – men sterkere enn dette er hans jakt etter ære. Det blir tydelig i 5:11-13 når han forteller sin kone og venner om den store rikdommen sin som ikke har noen verdi så lenge han ser jøden Mordekai sitte i slottsporten. Den narrative tilnærmingen til Haman forteller oss dermed at selv om sølvpenger er viktig – finnes det noe enda viktigere for ham; anerkjennelse og ære.²⁴⁸ Men kombinert med denne æren vil han også være omkranset av sølvmynter og som tidligere nevnt: ikledd kongen klær og en hest med krone mens

---

²⁴⁴ Ester 3:11

²⁴⁵ Brown, Driver & Briggs 2006:371. Strongs referanse 2885

²⁴⁶ Kongens signetring nevnes i Ester 3:10, 3:12, 8:2, 8:8 (to ganger), 8:10.

²⁴⁷ Ester 8:8b

²⁴⁸ Haman blir invitert til Esters gjestebud sammen med kongen i to omganger; i kapittel 5 og 7 (hvor han ender opp med å bli hengt). I 5:12 er det helt tydelig at han anser det som en stor ære å være gjest hos dronningen.

kongens fremste stormenn roper «Slik gjør en med den som kongen ønsker å hedre!»²⁴⁹ Slik fremstår de forgylte rekvisittene som et synlig bevis for hans æresstatus, og dermed noe Haman begjærer.

5.4.2.3 Esters klær og kongens gullsepter

I Esternarrativet går Haman fra sekkestrie til kongelig luksus, og hans antrekk nevnes hele tre steder i Esters bok. Men også Esters klær er en del av et avgjørende øyeblikk i narrativet. For når hun får høre at folket hennes skal utslettes, pålegges hun av Mordekai om å gå til kongen for å be om nåde.²⁵⁰ Hennes reaksjon er:

Alle kongens tjenere og folket i kongens provinser vet at om noen, mann eller kvinne, går inn til kongen i den indre slottsgården uten å være innkalt, så er det bare én lov som gjelder: døden. Bare den som kongen retter gullsepteret sitt mot, får leve. Selv har jeg ikke blitt kalt inn til kongen på tretti dager.²⁵¹

Gjennom den narrative tilnærmingen med estetisk fokus, finner jeg to punkter det er verdt å nevne i disse ordene fra Ester: Det første er at det er kun kongens gullsepter som kan formidle overlevelse, det andre er at Ester ikke har vært hos kongen på tretti dager. Angående det sistnevnte kan man ikke gjøre noe annet enn å spekulere; hvorfor har kongen ikke ønsket å være sammen med Ester på én måned? Var det haremetts uendelige tilgang på kvinner, eller var det noe med kongen?²⁵² Dette minner oss på det faktum at Esternarrativet formidler en underliggende sensuell fortelling. Ester velges ut på grunn av sin skjønnhet og natt med kongen, og hun må uten tvil ha levert. Likevel har hun ikke blitt tilkalt. Når hun derfor skal oppsøke kongen uten audiens, må hun benytte seg av det hun har – klær inkludert. Etter å ha fastet i tre dager, står det i Ester 5:1-2:

Den tredje dagen kledde Ester seg i dronningens klær og stilte seg i den indre slottsgården, midt imot kongens hus. Der inne satt kongen på tronen midt imot inngangen. ² Da kongen fikk se dronning Ester der hun sto i slottsgården, fikk han

---

²⁴⁹ Ester 6:9

²⁵⁰ Ester 4:8

²⁵¹ Ester 4:11. Bibelen 2011

²⁵² Bjørkmo 2020:21

godvilje for henne. Han rettet gullseperet som han hadde i hånden, ut mot henne, og Ester gikk fram og rørte ved spissen av seperet.²⁵³

Disse versene inneholder en rekke informasjon om setting, karakter og plott. Det presiseres i 5:1 at Ester kler på seg et kongelig antrekk, selv om grunnteksten ikke sier noe om hvordan dette ser ut. Bibelen 1930 oversetter det til «kongelig skrud», mens 2011 bruker «dronningskrud.» Selv om vi får vite litt om Mordekais antrekk i 8:15, peker Bar-Efrat på at det er vanlig at karakterers klær ikke spesifiseres:

As is the case with physical appearances, the clothes worn by characters in the Bible are never described in detail. In a few isolated cases one item or another of clothing is mentioned, and this is done solely to advance the plot or indicate the individual's emotional state. In most of the instances in which clothing is specified, we are told what is done with it.”²⁵⁴

I Ester 5:1 er det tydelig at klærnes funksjon er å vise at hun er dronning – men vi kan også anta at det er med på å understreke hennes skjønnhet, nettopp på grunn av den kommende reaksjonen hun skal få av kongen. Dette mener også Chantel Syfox som skriver: “[...] the focus on Esther’s physical preparation suggests that her appearance was to be the primary weapon in her arsenal.”²⁵⁵ Samtidig siterer hun Berlin som foreslår at den bokstavelige tolkningen av at hun kler seg i *kongelige* klær, understreker at hun kler seg for et kongelig businessmøte og ikke for å forføre.²⁵⁶ Til tross for grunntekstens manglende beskrivelse av Esters antrekk, er det helt tydelig at hun kler seg i et antrekk som er en dronning verdig, og skal vi tro det siterte sitatet; svært bevisst. Deretter stiller Ester seg i den indre slottsgården, midt imot kongens hus. Her sitter kongen på tronen midt imot inngangen. Det som skjer er at når kongen *ser* Ester, finner hun igjen nåde/godvilje חַן (*chen*: favor, grace)²⁵⁷ i *hans øyne*. Her brukes former av ordene ראַה (*raah*: to see)²⁵⁸ og אֵינָה (*ayin*: an eye).²⁵⁹ Vi kan også legge

---

²⁵³ Bibelen 2011

²⁵⁴ Bar-Efrat 1989:51

²⁵⁵ Syfox 2019:70

²⁵⁶ Syfox 2019:70

²⁵⁷ Brown, Driver & Briggs 2006:336. Strongs referanse 2580. Ordet kommer fra verbet חָנַן (*chanan*: beseech) som blant annet finnes i Ester 4:8 og 8:3. Brown, Driver & Briggs 2006:335. Strongs referanse 2603

²⁵⁸ Brown, Driver & Briggs 2006:906. Strongs referanse 7200

²⁵⁹ Brown, Driver & Briggs 2006:744. Strongs referanse 5869

merke til at selv om den arkitekturelle settingen ikke forteller noe om utsmykningene i disse rommene, indikerer dimensjonen og de ulike rommene nettopp makt og velstand.

Den samme synlige sansen og godviljen som trigges hos kongen i 2:17 når han kroner Ester til dronning, finner sted i 5:2. Selv om teksten ikke byr på flere ytre beskrivelser av utseende eller klær, kan man lese inn en sensuell spenning: når kongen får se sin dronning i sitt kongelige skrud, får hans øye nåde med henne. Måten han først viser denne godviljen på, er ikke gjennom ord, men ved å rette gullsepteret han holder i hånden ut mot henne. Etter at Ester har berørt septeret kommer han med så store ord at man kan bli forbløffet over hvordan han møter Ester (som tross alt har gjort noe ulovlig ved å komme uten invitasjon), når han sier til henne: «Dronning Ester, hva vil du? Er det noe du ønsker? Om det så er halve riket, skal du få det.»²⁶⁰ Det kan kun spekuleres i hvor grobunnen for disse ekstreme løftene kommer fra, men det kan nærmest tolkes om et sensuelt brus når han etter å ha sett henne vil tilby henne halve riket. Dersom hun hadde bedt om det, presiserer han at hun skulle ha fått det.

Gullsepteret som Ester blir møtt med og som hun berører, nevnes fire ganger²⁶¹ i løpet av historien. Ordet som brukes er det svært så sjeldne שֵׁפֶטֶרִית (*sharbit*: sceptre),²⁶² og er kun å oppdrive i Esters bok.²⁶³ Historien inneholder ikke noen beskrivelser av septeret, annet enn dets funksjon: det er kun den som kongen retter gullsepteret sitt mot, som får leve. Teksten presiserer at det er kongen sitt septer, og at det i gull. Med kongens eiendeler i 1:6-7 klart i mente, kan vi anta at septeret er en vakker gjenstand med en alvorlig symbolsk funksjon: den som ikke får septeret mot seg, dør. Den som får septeret vendt mot seg, møter nåde.

Jeg har nå belyst estetikk i Esters bok med fokus på setting og karakter. Jeg vil i det følgende kapittelet sammenfatte det jeg har gått igjennom, og starte med estetikkenes rolle i Esters plott. Gjennom kapittelet vil jeg videre konkludere og komme med mitt svar på problemstillingen: *Estetikk i Ester. Hvilken funksjon har estetikken i Ester?*

---

²⁶⁰ Ester 5:3b. Bibelen 2011

²⁶¹ Septeret nevnes i Ester 4:11, 5:2 (to ganger) og 8:4.

²⁶² Brown, Driver & Briggs 2006:987. Strongs referanse 8275

²⁶³ Det finnes andre septer i Bibelen, men da anvendes ordet שֵׁבֶט (*shebet*: rod, staff, club, scepter, tribe). Brown, Driver & Briggs 2006:986. Strongs referanse 7626

6 Konklusjon

6.1 Estetikkens rolle i Esters plott

Dersom man skal se overordnet på Esterbokens hovedplott, er det konflikten og kampen mellom Haman og Mordekai som står i fokus; Haman får kongen med på laget for å utrydde jødene, og Mordekai søker hjelp hos Ester for å forhindre at dette skjer. Historiens klimaks og vendepunkt finner sted under Esters andre gjestebud når hun avslører sin jødiske identitet og peker ut Haman som en fiende.²⁶⁴ Som et resultat henges Haman i den galgen han hadde satt opp for Mordekai. Sammen sørger Ester og Mordekai for at det jødiske folket kan forsvare seg, og utrydde fiendene sine.

Gjennom å ha fokusert på enkelte estetiske karakterer og settinger (herunder også rekvisitter) har jeg vist at Ester også byr på sammenvevde plottlinjer og plott-elementer som på hver sine måter bidrar til at hovedplottet tar den veien det tar. Disse inneholder på ulike måter estetiske elementer som jeg har diskutert i kapittel 5. Jeg vil nå i kronologisk rekkefølge poengtere disse ulike estetiske elementene for å vise estetikkens funksjon i historien:

Det første er det faktum at kongen omgis med vakkert interiør i 1:6-7 og liker å vise frem det vakre han er i besittelse av – inkludert sin vakre dronning Vasti. Men når hun i 1:11 nekter å vise frem sin skjønnheten mens hun bærer den kongelige kronen, krever kongen skilsmisse. Dette leder kongen ut på en ny dronningjakt, og kravet er at den nye dronningen skal være ung, vakker og jomfru – noe den jødiske Ester er alene om å bli presentert som i 2:7. Samtidig som hun beskrives som vakker og med fin form, får vi vite at hun er i slekt med jøden Mordekai, og han plasseres inn i narrativet. Ester kommer sammen med en rekke andre kvinner til slottet og tar del i en skjønnhetsbehandling i 2:12 som går over et helt år før hun i det hele tatt kan vise seg for kongen. I møte med kongen vinner hun hans gunst og velvilje, og han kroner henne til dronning i 2:17.

I 3:10 sendes et nytt kongebud ut, denne gangen signert med kongens ring på Hamans finger: Haman har et sinne mot Mordekai og det jødiske folk, og vil utslette alle jødene i riket. Gjennom utryddelsen vil han få et bytte på ti tusen talenter sølv som han vil tillegge kongens skattekammer, men kongen sier at sølvet kan være hans. Når jødenes potensielle skjebne kommer Ester for øre, risikerer hun livet når hun møter opp uanmeldt hos kongen iført sitt

---

²⁶⁴ Bar-Efrat 1989:122

kongelige skrud, men finner nåde for hans øyne når han ser henne i 5:2. Hun rører gullsepteret hans, og får vite at hun kan få hva enn hun peker på. Men Ester ønsker ikke noe materielt, hun inviterer kongen og Haman til selskap. Dagen etter ønsker kongen å gjøre ære på Mordekai som ved en tidligere anledning har reddet han fra et komplott. Kongen spør Haman til råds, og Haman anbefaler kongen å ære en mann ved at han kles opp i kongens egne klær og rir på en hest med krone i 6:7. Sinnet hans mot det jødiske folket vokser ytterligere når det viser seg at det er Mordekai som skal æres, og ikke han. Til slutt følger de siste estetiske beskrivelsene i Esters bok: disse er i kapittel 8 hvor Mordekai får kongens signetring, Ester på nytt rører ved kongens gullsepter, og Mordekai kles opp i kongens klær og en stor gullkrone i 8:15.

Jeg vil følgende peke på spesielt tre avgjørende punkter av dette sammendraget av estetiske elementer som er helt essensielt for hovedplottet: Esters ankomst til Susan, hennes uannonserte møte hos kongen, og Hamans råd til kongen om hvordan han burde ære en mann. Jeg anser disse scenene for å være plott-elementer (eventuelt såkalte «interwoven plot lines»)²⁶⁵ som er avgjørende for historien, og alle disse tre inneholder estetiske elementer.

6.1.1 Avgjørende estetikk

6.1.1.1 Esters ankomst

Esters ankomst til Susan muliggjøres fordi hun er vakker, og hennes utseende blir dermed den første forutsetningen for å nå en løsning på historiens konflikt (at jødene skal utslettes). Men det hele muliggjøres av den første vakre dronningen. Berlin påpeker i sin kommentar av Esters bok at Vasti ikke er en hovedkarakter, men har som funksjon å være i kontrast til den kvinnelige hovedkarakteren.²⁶⁶ Jeg er enig i at Vasti ikke har en fremtredende rolle i historien, men *fordi* hun karakteriseres som vakker i 1:11 vil jeg påstå at hennes karakter er helt essensiell og ikke må hoppes bukk over. Vastis vakre utseende setter standarden for en ny dronning, og hadde hun ikke gjort opprør og nektet å vise frem sin skjønnhet med den kongelige kronen på hodet, hadde ikke Ester ankommet haremet. Slik blir det en tydelig årsakssammenheng mellom de to kvinnene. Jeg vil derfor legge vekt på Vastis (om enn korte) rolle i Esters bok: hun er årsaken til at kongen søker etter en ny og vakker dronning. Slik blir ytre skjønnhet et premiss for historiens suksess – og Vasti startet det hele.

---

²⁶⁵ Powell 2009:69

²⁶⁶ Berlin 2001a:lv

Samtidig var også et skjønnhetsrituale på tolv måneder et premiss for å i det hele tatt komme seg til kongens soverom. Dette var regulert i den persiske loven som samtlige kvinner måtte gjennomgå, og slik blir det tydelig at estetiske virkemidler som kosmetikk var obligatorisk for å nærme seg kongen. Gjennom disse henvisningene vil jeg påstå at kvinnelig estetikk i Esters bok har en unik funksjon: til tross for at forfatteren ikke gir så mange karakteriseringer av ytre skjønnhet eller det grundige skjønnhetsritualet, er de avgjørende for det som senere skjer: at det jødiske folket kan spares fra utslettelse gjennom at Ester vinner skjønnhetskonkurransen, finner nåde for hans øyne og kommer i posisjon til å be kongen om nåde.

De to andre avgjørende plott-elementene i historien som inneholder estetiske elementer er scenene som finner sted i kapittel 5 og 6. I begge tilfellene spiller kongelige klær en rolle: Ester kler seg i sitt dronningsskrud før hun møter kongen, og Haman ønsker å bli æret med kongens klær. Dette fører til at Esters favør fremmes i møte med kongen, mens Hamans vrede over Mordekai og det jødiske folket øker. Jeg vil nå se på disse to plottlinjene og betydningen av disse.

6.1.1.2 Ester uten audiens

Selv om hovedplottet i Ester handler om kampen mellom Haman og Mordekai, kommer man ikke foruten karakteren Ester som boken er oppkalt etter. Hun blir nærmest en hemmelig agent som gjennom takt og ord får formidlet sitt budskap om jødernes trussel til kongen. Når hun i første omgang får høre om Hamans drapsplaner, maner hun til faste og besøker kongen uten audiens. At hun går så drastisk til verks er ikke fremmed i et ellers spennende narrativ: et plott er kjent for fremme et med dilemma og karakterens løsning på dette.²⁶⁷ Esters løsning blir å oppsøke kongen uten å ha blitt tilkalt, og på denne måten risikere livet. I det hun stiller seg i den indre slottsgården midt i mot kongens hus, befinner hun seg i et dramaturgisk såkalt «point of no return»: hun har satset alt, og det er ingen vei tilbake. Her byr forfatteren på både spenning og overraskelse som henger tett sammen,²⁶⁸ og som driver handlingen frem. Som lesere spør vi: «hva blir det neste som skjer?», samtidig som interessen for historien øker og vi blir overrasket når vi får vite hva løsningen blir. For det som skjer mens kongen sitter på tronen midt imot inngangen, er ikke at Ester begynner å snakke eller gråte. Helt lydløst tar

---

²⁶⁷ Resseguie 2005:243

²⁶⁸ Resseguie 2005:202

hun i følge Chantel Syfox frem sitt sterkeste våpen og påvirkningskraft: sin seksualitet og skjønnhet.²⁶⁹ Syfox skriver:

That Esther secured the king's favour without speaking a word to him supports the idea that his benevolence towards her was based on little else than her pleasing appearance. In this moment Ester gains power over her husband, who is beguiled by her beauty.²⁷⁰

Som tidligere nevnt står det at kongen sitter på tronen midt imot inngangen, og når han *ser* dronningen der hun står i slottsgården, finner hun godvilje i *hans øyne*.²⁷¹ Som et lydløst resultat retter han gulleperet som han holder mot henne, og hun går frem og rører spissen av septeret.²⁷² Når han tilbyr henne hva enn hun peker på, er det et tydelig maktskifte som har funnet sted. Ester har situasjonen i sin hule hånd, men hun (og forfatteren) velger å holde på spenningen ved å ikke avsløre sitt egentlige budskap. Hun venter hele to gjestebud hvor hun er vertinne for kongen og Haman før hun legger frem sitt sanne ærend. Under begge disse festene sier kongen det samme han sa til henne da hun kom til ham uten audiens: «Er det noe du vil be om, dronning Ester, så skal du få det. Har du et ønske, om det så er halve riket, skal det bli oppfylt.»²⁷³ Gjennom den narrative tilnærmingen med fokus på estetikk leser jeg løftesgjentagelsene som noe mer enn redundans; det forteller om en konge som er bergtatt av sin dronning og det hun måtte begjære. Så bergtatt at han er villig til å gi henne halvparten av alt han eier, og med den estetiske settingen i 1:6-7 i mente vet vi noe om hva dette innebærer. Ester behager han i så stor grad at han er villig til å gi henne det vakre han eier og som han også begjærer å vise frem for andre; «[...] sin kongelige rikdom og prakt og sin store herlighet og glans.»²⁷⁴

Måten Ester redder det jødiske folket på gjør det tydelig at hun ikke bare er vakker og iklodd klær en dronning verdig; hun er også innehaver av visdom og innsikt. Avslutningsvis er det Esters totale karakter med handlinger og ord, og ikke bare hennes estetiske ytre eller visse rekvisitter som klær og krone som har sørget for at det jødiske folket overlever.

---

²⁶⁹ Syfox 2019:71

²⁷⁰ Syfox 2019:71

²⁷¹ Se oversettelse i punkt 5.4.2.3

²⁷² Ester 5:1-2

²⁷³ Ester 5:6 og Ester 7:2b. Bibelen 2011.

²⁷⁴ Ester 1:4. Bibelen 2011

Samtidig har ulike estetiske elementer spilt en helt sentral rolle for at hun ble fraktet til slottet, kronet til dronning og etter hvert får kongens totale oppmerksomhet.

6.1.1.3 Haman ydmykes

Det er kombinasjonen av verdier som ære og ydmykelse, kongelige klær og en kronet hest som finner sted i mellom Haman og Mordekai i kapittel 6. Bar-Efrat fokuserer spesielt på denne scenen som avgjørende før det endelige vendepunktet for Esters hovedplott hvor Haman blir hengt: «the pattern of the plot is characterized not only by a line which ascends to the decisive point and descends from it rapidly, but also by a turning point in the development of the plot, occurring at the place where the tension reaches its height.»²⁷⁵ Han kaller hendelsen i kapittel 6 et sub-plott som skjer samtidig med hovedplottet, med startpunkt i 2:21 hvor Mordekai redder kongen fra et attentat.²⁷⁶

Haman ydmykes når det er Mordekai som skal æres med kongens klær og den kronede hesten. Bar-Efrat mener at denne episoden både forkynner og forsterker hovedplottet når vi vet at Mordekai avslutningsvis vil bli en stor mann i kongens rike, mens Haman blir hengt. Gjennom den narrative tilnærmingen av estetikk i Ester, legger vi merke til at virkemidlene for Hamans enorme ydmykelse i kapittel 6 inneholder estetiske elementer. Som tidligere nevnt forteller denne scenen noe om hvor sentralt kongens estetiske eiendeler (klær og krone) var for Haman når han trodde han skulle æres.²⁷⁷ På denne måten kan vi se at estetikken har en funksjon i et avgjørende sub-plott: Hamans sinne over Mordekai og det jødiske folket øker ytterligere. 6:11-12 forteller: «Så tok Haman klærne og hesten, kledde Mordekai og lot ham ri over torget i byen mens han ropte foran ham: «Slik gjør en med den som kongen ønsker å hedre!»¹² Så vendte Mordekai tilbake til slottsporten, og Haman skyndte seg hjem, i sorg og med tildekket hode.»²⁷⁸

---

²⁷⁵ Bar-Efrat 1989:123

²⁷⁶ Bar-Efrat 1989:122

²⁷⁷ Merk at det også var viktig for Haman at kongens fremste stormenn skulle rope æresord, jfr. Ester 6:7-8.

²⁷⁸ Bibelen 2011

6.1.2 Estetisk konflikt

I den omtalte scenen med Haman og Mordekai ser vi at estetikken er delaktig i å forsterke en konflikt mellom Haman og jødene; mens han skynder seg hjem og i sorg med tildekket hode, har Mordekai opplevd det motsatte: han har blant annet blitt æret med kongens klær og en kronet hest. Men dette er ikke det eneste stedet hvor estetikken skaper konflikt i Ester; det skjer allerede i 1:11 når Vasti nekter å vise frem sin skjønnhet iført den kongelige kronen for kongen og hans gjester. Her er det hennes ytre skjønnhet som setter henne i en problematisk stilling; kongen vil vise henne frem fordi hun er vakker, men når hun ikke adlyder skiller kongen seg fra henne.

Vastis nei skaper kaos og konflikt i Susan. Og er det noe som utgjør det dynamiske i en historie, så er det konflikter. Både store og små konflikter former historier, og Mark Allen Powell peker på at de vanligste formene for konflikt er mellom ulike karakterer. Dette er blant annet helt tydelig mellom Mordekai og Haman, og i 1:11 hvor Vasti motsier seg mannens krav. Men i nettopp prologen av Ester vil jeg likevel fremme et forlag om å lese inn enda et lag av konflikt: Laurence Perrine peker på at konflikter også kan oppstå mellom karakterer og settingen de befinner seg i.²⁷⁹ Dette finner jeg blant annet i kapittel 1 av Esters bok: I 1:4 står det eksplisitt at kongen vil vise frem det han er i besittelse av: «I lang tid, 180 dager, viste han fram sin kongelige rikdom og prakt og sin store herlighet og glans.»²⁸⁰ Den nye og famøse festens setting med fokus på interiørbeskrivelsene i 1:6-7 forteller at estetikken nærmest «sitter i veggene» i Susan: det er ikke tilfeldig hva kongen omgir seg med.

I punkt 4.1.1 skrev jeg at gjennom 1:4 kan vi lese at settingens funksjon er estetisk motivert. Det er derfor interessant å se at det samme verbet som brukes for «å vise»²⁸¹ i dette verset også brukes i 1:11 når det står at kongen vil vise frem Vasti. Gjennom å sette disse to versene opp mot hverandre vil jeg foreslå at kongen i stor grad er estetisk motivert; både hva gjelder setting, men også i karakteristikken av kvinner – og at disse er viktig for ham å vise frem, nettopp fordi det er vakkert. Men når Vasti nekter å la seg vise, blir dette ikke bare et nei til kongen og hans menn; det står også i konflikt til det miljøet som kongen vil vise frem og bildet han vil presentere av sin «kongelige rikdom og prakt og sin store herlighet og glans.» Gjennom den narrative tilnærmingen leser jeg at kongens ønske er at Vasti skal være en del av settingen – men hun er selv tydelig på at hun er en karakter. Fordi hun ikke vil være

---

²⁷⁹ Powell 1993:42. Se også Powell 2009:47.

²⁸⁰ Bibelen 2011

²⁸¹ Brown, Driver & Briggs 2006:908. Strongs referanse 7200, 7207. Dette verbet brukes også i 4:8.

en del av den vakre settingen som kongen ellers omgir seg med, kastes hun ut. Skjønnheten er et premiss for kongen, og skjønnhet blir også et premiss for den nye dronningen.

Dersom vi skal legge enda et lag av konflikt inn i Vastis motstand, kan vi driste oss til å spørre om Vastis skjønnhet faktisk førte til at hun kom i konflikt med seg selv. Det er ikke sjelden at et narrativ fremmer den indre kampen og konflikten en karakter har med seg selv og sin person.²⁸² Grunnen til at jeg vil foreslå en så frimodig tolkning, er nettopp fordi det er Vastis utseende og Vastis skjønnhet som skaper konflikten hun blir satt i; hadde hun ikke vært vakker, hadde ikke kongen hatt behov for å vise henne frem. Samtidig er ikke et vakkert utseende noe man velger, men noe som først og fremst defineres av de utenfor. Likevel har vi sett at borgen Susan hadde et lovregulert og rituelt fokus på skjønnhetsfremkallende midler, som trolig hadde som funksjon å påvirke kvinnenens utseende i positiv grad.

Det er også positivt for det jødiske folket at den vakre og ulydige dronningen Vasti forsvinner i starten av narrativet; det er hennes nei som baner veien for den vakre Ester som vinner nåde og yndest hos alle som ser henne, og som etterhvert kommer i en posisjon som gjør at hun kan be kongen om nåde for sitt folk.

6.2 Avsluttende betraktninger

I denne masteroppgaven har jeg sett på estetikkens funksjon i Esters bok gjennom en narrativ tilnærming. Gjennom utleggingen av direkte estetiske beskrivelser har jeg belyst hva som finnes av estetikk i Ester med fokus på setting, karakter og plott, og estetikkens funksjon i disse. Ved å ha anvendt de nevnte fokuspunktene fra den narrative metoden, har jeg vist at narrativ metode fungerer godt i å analysere og drøfte ulike sider og detaljer ved et narrativ, og hva dette betyr for fortellingen som fortelles. Jeg vil nå kort oppsummere det jeg har drøftet til nå, og mitt svar på problemstillingen: *Estetikk i Ester. Hvilken funksjon har estetikken i Ester?*

Jeg har foreslått en *estetisk setting* i 1:6-7 hvis funksjon er å formidle noe mer enn arkitektur og rekvisitter. Her bidrar de direkte beskrivelsene av kongens interiør til en sansende setting, noe den hebraiske syntaksen også understreker. Gjennom denne estetiske settingen formidler forfatteren en følelse av storhet og luksus²⁸³ som er en del av det kongen vil presentere for sine gjester, sin vakre dronning Vasti inkludert. Jeg har foreslått at Vastis

---

²⁸² Bar-Efrat 1989:94

²⁸³ Bush 2015:354

nei også er et nei til å være en del av kongens setting; mens han vil vise sin storhet gjennom sine eiendeler, vil hun fremstå som en karakter med vilje og meningers mot, og ikke utelukkende som et objekt. Det faktum at hun var vakker og innledningsvis blir skilt fra kongen er riktignok essensielt for historien som etter hvert utfolder seg; det muliggjør at den vakre Ester kommer til slottet, og hun må gjennom en lovregulert skjønnhetsbehandling for å i det hele tatt møte kongen. Vi må anta at en kombinasjon av Esters skjønnhet og væremåte førte til at hun ble kronet til dronning i Vastis sted, og det er kun gjennom denne posisjonen at Ester har mulighet til å be kongen om å redde det jødiske folket. Gjennom hennes uannonserte møte med kongen blir det tydelig at det er ikke bare er ytre estetisk skjønnhet som er bidragsytende for at Ester blir dronning; hun har også en yndig måte å presentere sitt budskap på. Likevel er det ingen tvil: hennes skjønnhet er delaktig i å påvirke kongen til å finne godvilje hos henne når han ser henne iført sitt dronningskrud i 5:2.

Karakterenes klær har også en funksjon i å formidle makt og posisjonering med kroner, signetring og blant annet Mordekais antrekk i 8:15 som markerer hans nye stilling hos kongen. Tidligere i narrativet ble klær og kongelig krone brukt som effekter for å ære Mordekai, og øke Hamans sinne ytterligere. Slik fremstår estetikk som et litterært verktøy for å bli både æret og vanæret, og den skaper en konflikt som vi så i Vastis tilfelle; det var hennes skjønnhet som satte henne i den posisjonen at kongen ville vise henne frem. Det var også hennes skjønnhet som satte standarden for at den nye dronningen skulle være vakker. Ester faller inn under denne kategorien av de som frakter henne til slottet, og selv om vi ikke får noen fysiologiske eller detaljerte beskrivelser av hvordan hun (eller Vasti) ser ut, vet vi at Ester også har en fin form – og en oppførsel som gjør at hun velges til dronning.

Gjennom disse henvisningene blir det tydelig at estetikken i Ester er delaktig i å prege plott-elementer og sammenvevde plottlinjer (samt et subplott jfr. Bar-Efrat), og i siste instans hovedplottet: det er kun ved at Ester blir dronning at hun kan be kongen om nåde – og hennes skjønnhet er et premiss for at hun i det hele tatt får denne muligheten.

6.3 Videre studier

Gjennom nærlesingen av estetikk i Ester har jeg prøvd å ikke bli forblindet av skjønnheten og å bli ensporet i å påstå at alt i Esters bok handler om estetikk. For det er ikke tilfelle; historien byr på mer enn som så. Men det jeg har vist gjennom denne masteroppgaven, er at det estetiske i Ester spiller en rolle og har en funksjon for at historien tar den veien den tar.

Videre studier på dette feltet hadde derfor vært interessant og lærerikt. Her tenker jeg spesielt på å gå mer historisk til verks for å se på ulike skjønnhetshenvisninger og skjønnhetsritualer i eldre persiske tekster og tidslinjer. Det hadde også vært interessant å lese Esters bok med verktøy fra dagens kjønnteologiske diskurs, og sett hva estetikken i Esters bok kan formidle til oss i dag gjennom en feminin tilnærming. Her er sentrale spørsmål blant annet: Hvor viktig er skjønnhet, og hvordan kan vi forholde oss til den kvinnelige skjønnheten som denne teksten snakker om?

Dersom oppgaven hadde vært av større karakter ville jeg gjerne fokusert på en helhetlig karakterisering av Vasti og Ester gjennom ikke bare direkte, men også indirekte beskrivelser. For er det noe Esters bok vitner om, så er det at det kreves noe mer enn et vakkert ytre for at det jødiske folket unngår utslettelse. Esters væremåte, handlinger og ord viser at det også kreves et indre liv; en personlighet og en indre karakter som ikke bare har et vakkert utseende, men også en klok fremtoning. I kontrast til dette fremstilles Vasti; hun er vakker, men ulydig. Det skal føre til hennes fall, men også åpne opp for det som skjer helt avslutningsvis: jødernes redning. Esterhistorien kan derfor ikke være Vasti eller Ester foruten – verken deres skjønnhet, eller person.

7 Kildeliste:

Alter, R., & Kermodé, F. (1987). *The Literary guide to the Bible*. Cambridge, Mass: Belknap Press of Harvard University Press.

Bach, Alice (Red.). (1999). *Women in the Hebrew Bible*. A reader. New York: Routledge.

Bar-Efrat, Shimon (1989). *Narrative art in the Bible*. New York: T & T Clark International.

Berlin, A. (1983). *Poetics and interpretation of biblical narrative* (Vol. 9, Bible and literature series). Sheffield: Almond Press.

Berlin, A. (2001a). *The JPS Bible commentary : The traditional Hebrew text with the new JPS translation : Esther*. Philadelphia, Pa: The Jewish Publication Society.

Berlin, A. (2001b). The Book of Esther and Ancient Storytelling. *Journal of Biblical Literature*, 120(1), 3-14.

Bibelselskapet (1930). *Bibelen*. Det gamle og Det nye testamentet. Bokmål

Bible Hub: Online Bible Study Suite. URL: biblehub.com. Siden henviser også til den anvendte versjonen av: The Holy Bible, New International Version®, NIV® Copyright © 1973, 1978, 1984, 2011 by Biblica, Inc.™ Used by permission. All rights reserved worldwide.

Bjørkmo, B. (2020). *Ytre skjønnhet i Esters bok*. (Eksamensoppgave. Norges arktiske universitet, Tromsø).

Bleka, Åse K. (2014). *Fiksjonalisering? En diskusjon med utgangspunkt i Eivind Hofstad Evjemos roman Det siste du skal se er et ansikt av kjærlighet (2012)* (Masteroppgave, University of Stavanger, Norway). https://uis.brage.unit.no/uis-xmlui/bitstream/handle/11250/198789/Bleka_AaseKristin.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Bokmålsordboka. Oppslagsord: estetikk. Språkrådet og Universitetet i Bergen. Hentet 21.februar 2022 fra: <<https://ordbokene.no/bm/13175/estetikk>>

Brenner-Idan, A. (1995). *A feminist companion to Esther, Judith and Susanna* (Vol. 7, Feminist companion to the Bible ;). Sheffield, England: Sheffield Academic Press.

Brown, F., Driver, S., & Briggs, C. & Strong, J. (red.) (2006). *The Brown-Driver-Briggs Hebrew-English Lexicon*. Massachusetts: Hendrickson Publishers Inc.

Bush, F., Hubbard, D., Barker, G., Watts, J., & Martin, R. (2015). *Ruth-Esther, Volume 9*. Grand Rapids: HarperCollins Christian Publishing.

Den norske kirke. 2011. «Registre til Tekstbok for Den norske kirke» Hentet fra: https://kirken.no/globalassets/kirken.no/omtrogen/kirkearet/gudst2011_tekstboken_registre_bokmaal.pdf

Det norske akademisk ordbok. Oppslagsord: Sybarittisk. Hentet 26. januar 2022 fra <https://naob.no/ordbok/sybarittisk>

Det Norske bibelselskap. (2011). *Bibelen : Den hellige skrift : Det gamle og Det nye testamentet* (Bokmål[utg.]. ed.). Oslo: Bibelselskapet.

Elliger, K., Rudolph W. (red.) (1997). *Biblia Hebraica Stuttgartensia*. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft.

Fox, M. (2010). *Character and ideology in the book of Esther* (Second ed.). Eugene, Oregon: Wipf & Stock.

Frankopan, P., & Nyquist, G. (2017). *Silkeveiene : En ny verdenshistorie*. Oslo: Gyldendal.

Goldingay, John (1995). *Models for interpretation of scripture*. Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing Co.

Greenspoon, L., & White Crawford, S. (2009). *The Book of Esther in Modern Research* (The Library of Hebrew Bible/Old Testament Studies). London: Bloomsbury Publishing Plc.

Powell, M. A. (1993). *What is narrative criticism? : A new approach to the Bible*. London: SPCK.

Powell, M. (2009). *Methods for Matthew* (Methods in Biblical Interpretation). New York: Cambridge University Press.

Resseguie, J. (2005). *Narrative criticism of the New Testament : An introduction*. Grand Rapids, Mich: Baker Academic.

Recki, Birgit, Oeming, Manfred and Pfeleiderer, Georg, (2011) "Beauty", in: *Religion Past and Present*. Hentet 20. januar 2022 fra <http://dx.doi.org/mime.uit.no/10.1163/1877-5888_rpp_COM_024740>

Salvesen, A. (1999). "Keter" (Esther 1:11. *Journal of Semitic Studies*, 44(1), 35-46.

Saxegaard, Kristin Moen (2008). Bibelsk narratologi - Metode til lesning av bibelske fortellinger. *Tidsskrift for Teologi Og Kirke*, 79(3-04), 182-192. <https://doi-org.mime.uit.no/10.18261/ISSN1504-2952-2008-03-04-03>

Syfox, C. (2019). *Rewriting and (Re)Negotiating Gender: A Study of the Depictions of the Matriarchs in the Book of Jubilees in Relation to Depictions of Heroines in the Greek Novel and Jewish Novella*. (Doktorgradsavhandling, University of Notre Dame, Indiana).

